

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси
Лабораторія фольклористичних досліджень

Андрій ВОВЧАК, Ірина ДОВГАЛЮК

ДОКУМЕНТУВАННЯ ФОЛЬКЛОРНОЇ ТРАДИЦІЇ

**Засади організації і проведення
фольклористичного польового дослідження,
транскрибування й архівування
зібраного фольклорного матеріалу**

Методичні рекомендації
для студентів філологічного факультету
(спеціальність 035 – Філологія,
спеціалізація 035.09 – Фольклористика)

Видання третє, доповнене
[Проект]

Львів – 2018

Друкується за рішенням
Кафедри української фольклористики
імені академіка Філарета Колесси
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
протокол № 11 від 10.05.2012 року

Вовчак Андрій, Довгалюк Ірина. Документування фольклорної традиції. Засади організації і проведення польового фольклористичного дослідження, транскрибування й архівування зібраного фольклорного матеріалу: Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету (спеціальність 035 – Філологія, спеціалізація 035.09 – Фольклористика) / Видання третє, доповнене [проект]. – Львів, 2018. – 72 с.

У методичних рекомендаціях подано конкретні поради студентіві щодо його діяльності на основних етапах фольклорного документування: під час організації і проведення польового фольклористичного дослідження, упорядкування, транскрибування й архівування зібраних фольклорних матеріалів. Особливу увагу зосереджено на таких важливих науково-методичних й практичних питаннях, як методика і техніка польової роботи, транскрибування, оперування електронними файлами здобутих фольклорних матеріалів, каталогізація архівних документів.

Для студентів філологічного факультету спеціалізації “фольклористика”, викладачів-керівників студентських фольклористичних практик.

Відповідальний за випуск – д-р філол. наук, професор *Василь ІВАШКІВ*
Редактор – *Уляна КРВК*

Формат 60x84/16. Папір друк.
Умовн. друк. арк. 3,0
Тираж 100 прим.
Львівський національний університет
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

© *Андрій Вовчак, Ірина Довгалюк*, 2018
© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2018

ПЕРЕДМОВА

Терміном “документування фольклорної традиції” охоплюємо комплекс наукових заходів – *фіксацію* або *збирання* фольклору, *транскрибування* записів та *архівування* здобутих фольклорних матеріалів. Фольклористичне документування – це важлива допоміжна підгалузь фольклористики, яка безпосередньо визначає наукову вартість, достовірність і доступність джерельної бази цієї науки і в такий спосіб максимально зумовлює можливості й ефективність її дальших науково-теоретичних досліджень і поступу загалом.

Високі вимоги, які сучасна фольклористика ставить до наукової джерельної бази, постійне удосконалення й ускладнення техніки та методики польової експедиційної праці, поява новітніх інформаційно-технічних можливостей систематизації й архівування фольклорних матеріалів визначають відповідний рівень організації та проведення фольклористичного документування, сягнути якого студентам, особливо початківцям, зазвичай буває важко, голов-но через брак досвіду реалізації теоретичних положень у польових ситуаціях і практичній архівній роботі з матеріалом.

Відповідно, пропоновані методичні рекомендації мають на меті подати студентів конкретні поради щодо його діяльності на основних етапах фольклористичного документування: організації і проведення фольклористичного польового дослідження, упорядкування, транскрибування й архівування зібраних фольклорних матеріалів. Особливу увагу зосереджено на таких важливих науково-методичних й практичних питаннях, як методика і техніка польової роботи, транскрибування записів, упорядкування електронних файлів здобутих фольклорних матеріалів, каталогізація архівних документів.

Структурно методичні рекомендації нагадують детальну інструкцію, кожен пункт якої у стислій формі розкриває зміст діяльності студента на основних етапах фольклористичного документування. У Додатках подано питальники, зразки оформлення зібраних фольклорних матеріалів, допоміжні матеріали.

В основу пропонованого видання покладено методичні рекомендації професора Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка Богдана Луканюка “Музично-етнографічна практика” [10], “Пам’ятка студента-практиканта і збирача-початківця” [6]. У розділах про транскрибування й архівування фольклорно-етнографічних матеріалів використано досвід Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка, викладений у згаданих публікаціях Богдана Луканюка, а також у методичних рекомендаціях Михайла Мишанича “Архівне опрацювання народновокальних творів” [8]. Такий уніфікований підхід фольклористів Львівського університету імені Івана Франка і Львівської музичної академії імені Миколи Лисенка при збиранні й упорядкуванні фольклорних матеріалів, гадаємо, дасть змогу краще орієнтуватися в обох архівах і філологам, і музикознавцям, а в майбутньому полегшить створення у Львові єдиного регіонального архіву українського фольклору.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОЛЬКЛОРНОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ

Пропонуємо структуру повного циклу фахової підготовки з документування фольклору для студентів філологічного факультету спеціалізації “фольклористика”, апробовану у навчально-педагогічній діяльності Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка упродовж 2004–2012 років.

Перший етап – *підготовчі заняття* (так званий “фольклорний практикум”), які відбуваються у другому навчальному семестрі напередодні першої літньої фольклористичної практики студентів. Студенти-фольклористи освоюють науково-методичні й технічні засади організації та проведення фольклористичного польового дослідження, як наприклад, ознайомлюються з фольклорно-етнографічними особливостями обраного для дослідження регіону і, відповідно, розробляють цільові питальники, вивчають методи і прийоми польової роботи, вчаться виповнювати типові форми документації зібраних фольклорних матеріалів; вправляються з аудіо-, відео- та фотоапаратурою.

Другий етап циклу – *фольклористичне польове дослідження*, однією з навчальних форм якого є *студентська фольклористична практика*. Фольклористична експедиційна практика – один з найважливіших етапів фахової підготовки фольклориста, адже саме під час практики студенти роблять перші самостійні кроки на фольклористичній ниві, розкривають для себе специфіку живого побутування фольклорної традиції, вчаться практично застосовувати здобуті теоретичні знання, набувають необхідного для майбутньої професійної діяльності досвіду фольклористичної праці у польових умовах і водночас виконують важливе науково-дослідне завдання кафедри – згромаджують новий фольклорний матеріал. Згідно з навчальними планами студенти філологічного факультету спеціалізації “фольклористика” проходять три типи фольклористичної практики: фольклористично-ознайомчу (на 1 курсі), фольклористично-діалектологічну (на 2 курсі) та фольклористично-етнографічну (на 3 курсі), які відбуваються у формі експедиційних виїздів у різні регіони України. Практика розпочинається після завершення екзаменаційної сесії і триває три тижні (перші три тижні липня).

Третій етап – *транскрибування фольклорних записів*, відбувається у наступному після літньої практики семестрі навчального року. Студенти опановують основні засади транскрибування уснословесних творів і транскрибують власноруч зібрані фольклорні матеріали.

Четвертий етап передбачає *архівування здобутих фольклорних документів*. Студенти освоюють комплексну паспортизацію зібраної фольклорної інформації, систематизують й укладають архівні фольклорні документи, ознайомлюються із засадами їх каталогізації. Цим етапом завершується цикл теоретичної підготовки і практичного освоєння фольклористичного документування (наприкінці третього семестру). Підсумки виконаної роботи студенти представляють на так званому захисті фольклористичної практики.

Успішна реалізація цілісного циклу підготовки й освоєння фахового документування фольклору (від його збирання у польових умовах – до представлення в архіві і використання у науковій праці) надає студентам нагоду здобути теоретичні й практичні знання і навички, які є відправними і визначальними для всієї наступної дослідницької праці фольклориста.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНОГО ПОЛЬОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Фольклористичне польове дослідження – це наукове дослідження, яке проводять безпосередньо серед народу з метою збирання відомостей про побутування фольклорної традиції: фольклорний репертуар, носіїв фольклору, обрядовий, побутовий і суспільно-історичний контексти функціонування фольклору. Однією з найпоширеніших форм фольклористичного польового дослідження є *фольклористична експедиція* – виїзд групи фахівців у конкретну місцевість та її обстеження у визначений термін. Матеріали фольклористичної експедиції є одним із найважливіших джерел вивчення фольклорної традиції народу.

1.1. Теоретична і практична підготовка фольклористичного польового дослідження

Успішне проведення фольклористичної експедиції залежить від її ретельної підготовки, в яку входить:

- 1) чітке визначення мети і завдань експедиції;
- 2) розроблення детального плану її проведення;
- 3) попереднє ознайомлення з регіоном, куди запланована експедиція: з його історичними, етнографічними, діалектними особливостями; зі специфікою побутування фольклорної традиції, її жанровою системою, виконавською манерою (на основі матеріалів попередніх експедицій чи інших друкованих і архівних фольклорних зібрань, історико-літературних джерел);
- 4) підготовка програми-запитальника відповідно до мети і завдань експедиції (див. далі пункт 1.2);
- 5) вивчення типових форм документації фольклористичної практики;
- 6) освоєння аудіо- та відеозаписувальної апаратури: користування цифровим диктофоном (початок, призупинення і закінчення запису), під'єднання та оптимальне розміщення зовнішніх мікрофонів; освоєння фотокамери, застосування освітлення під час фотографування та відеозйомки;
- 7) проведення інсценізованих тренувань типового збирацького сеансу із практикуванням збирацьких функцій опитувача, аудіотехніка, відеотехніка, фототехніка, протоколіста;
- 8) засвоєння вимог до архівного опрацювання фольклорних матеріалів.

1.2. Підготовка програми-запитальника

1) передумовою і запорукою успішного проведення фольклористичного польового дослідження, фіксації достовірних відомостей, ефективного архівного опрацювання й дальшого наукового використання зібраних фольклорних матеріалів є належна підготовка *програми-запитальника*. Це науковий доку-

мент, який визначає зміст, основні напрями, стратегію і тактику польової праці. Тому до підготовки програми-запитальника кожен збирач, а особливо фольклорист-початківець, повинен підійти з максимальною відповідальністю;

2) зміст і форму програми-запитальника визначають мета і завдання конкретного польового дослідження, наприклад, націленість дослідника на комплексний запис фольклорної традиції певної місцевості (загальна програма-запитальник) чи на фіксацію матеріалу про якесь конкретне фольклорне явище (тематична програма-запитальник);

3) у підготовці *програм-запитальників* для загального ознайомлення і вивчення фольклорної традиції певної місцевості (що є метою студентських фольклорно-ознайомчих практик на першому курсі) пропонуємо дотримуватися такої логіки:

– насамперед з'ясувати структуру фольклорної традиції досліджуваної місцевості: фольклорні твори яких жанрів, циклів тут побутують; які існують обряди, звичаї. Ці питання найоптимальніше з'ясувати за допомогою спеціальних наукових праць про регіональні фольклорні традиції (див., наприклад, розділи про фольклор у серії колективних монографій: Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1983; Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1987; Поділля: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1994; Полісся України: Матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 1997–2003. Вип. 1–3; Холмщина і Підляшшя: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1997; Лемківщина: Історико-етнографічне дослідження. Львів, 1999–2002. Т. 1–2; Етнокультура Рівненського Полісся. Рівне, 2009);

– далі потрібно з'ясувати зміст, функціональні і формальні особливості наявних фольклорних й обрядових реалій, наприклад, у випадку з весіллям визначити головні весільні моменти, обрядодії, їх зміст, час проведення, учасників і відповідно склад весільного фольклору: пісні, ладканки, приспівки та ін.;

– вельми корисно для практичної польової праці з'ясувати також фольклорний репертуар на рівні змісту (мотиви, сюжети; інципіти творів), тобто орієнтуватися, про що співається, наприклад, у місцевих колядках дівчині і т. д. Для з'ясування таких питань доцільно звернутися до друкованих регіональних збірників фольклору, а також архівних фольклорно-етнографічних матеріалів (якщо такі доступні, наприклад, в архіві кафедри).

4) у практиці складання програми-запитальника, а потім і проведення польового дослідження важливо максимально розвивати й підтримувати у собі *фахову допитливість*, оперту на здобутих теоретичних знаннях й націлену на виявлення визначальних рис досліджуваного фольклорного явища;

5) плануючи (у запитальнику) і проводячи польове дослідження фольклорного явища (фольклорного твору, обрядодії чи обрядодійства) мусимо чітко усвідомлювати його *засадничі елементи*, про які доконче потрібно зафіксувати відомості, щоб пізнати це явище. Це – зміст явища (текст твору, перебіг обрядодійства), його виконавець, час, умова і місце виконання, також його похо-

дження, назва, актуальний стан побутування та ін. Тому фольклористові-початківцеві пропонуємо закласти в основу своєї фахової допитливості кілька *опорних питань*, які він актуалізуватиме за потребою у кожному пункті програми-запитальника (їх порядок очевидно великої ролі не відіграє):

- а) зміст явища – *Що виконують, роблять, співають, кажуть, розповідають, примовляють, танцюють?*
- б) час, умова виконання – *Коли виконують, святкують (починають, закінчують)?*
- в) місце виконання – *Де виконують, святкують?*
- г) виконавець – *Хто виконує, святкує (стать, вік, кількість та ін.)?*
- г) народна назва – *Як називають (твір, обряд, свято)?*
- д) походження явища – *Від кого навчилися?*
- е) стан побутування – *Чи ще виконують, святкують?*

На ці та інші опорні запитання, як на основу, нанизуємо фахові запитання й інформацію, здобуті під час студіювання наукової літератури про досліджуване фольклорне явище.

1.3. Технічне забезпечення фольклористичного польового дослідження

Технічні засоби та матеріали збирача:

- 1) кілька кулькових ручок і олівців; лінійка, блокнот “польовий зошит” (бажано “в клітинку” і з твердою обкладинкою, щоб було зручно писати навіть на коліні), топографічна карта;
- 2) цифровий диктофон, мікрофон зовнішній (за можливості, запис рекомендовано робити на зовнішній мікрофон, оскільки внутрішній, як правило, додатково фіксує сторонні шуми); кілька комплектів батарейок або акумулятори і зарядний пристрій; навушники (для контролювання процесу записування, а також для прослуховування записів);
- 3) відеокамера, освітлювальні пристрої, картка пам’яті (касети), батареї, акумулятори, зарядний пристрій;
- 4) фотокамера, фотоспалах, картка пам’яті (запас плівки), батарейки або акумулятори, зарядний пристрій;
- 5) електричний продовжувач, адаптер (перехідник для різних стандартів розеток і штепселів електромережі);
- 6) зручна “польова сумка” (наприклад, через плече) для зазначених технічних засобів і матеріалів.

1.4. Індивідуальне приготування учасника фольклористичного польового дослідження

- 1) ретельна підготовка програми-запитальника, визначення індивідуального завдання учасника експедиції; опрацювання фольклористично-етнографічної літератури; картографічне вивчення регіону;

2) підбір та приготування особистого побутового спорядження:

- дорожній наплічник чи зручна сумка;
- кілька комплектів зручного і скромного на вигляд одягу, головний убір;
- дощовик, парасоля;
- дві пари легкого і надійного взуття на суху й дощову погоду (гумові чоботи);
- спальний мішок, килимок;
- кишеньковий ліхтарик і набір батарейок до нього, кілька свічок і сірники, кілька побутових ламп (60 W);
- мінімальний набір посуду, бажано металевого (миска, горнятко, ніж, ложка, виделка), кип'ятильник, термос;
- предмети особистої гігієни;
- похідна аптечка;
- запас продуктів харчування.

1.5. Передви́зний збір для перевірки комплектності експедиційної групи

Перевірити комплектність та справність:

- 1) посвідчень особи (паспортів, студентських квитків) учасників експедиції, посвідчень про відрядження, інших документів;
- 2) технічного обладнання (диктофонів, мікрофонів, відео- і фотокамер, навушників, батарейок, електричних продовжувачів, перехідників);
- 3) інших підручних засобів (письмового приладдя, топографічної карти);
- 4) індивідуального спорядження кожного учасника групи.

1.6. Виїзд учасників експедиції у місце обстеження

2. МЕТОДИКА ПОЛЬОВОЇ РОБОТИ

2.1. Початок фольклористичного польового дослідження

- 1) розташування й облаштування експедиційної групи (групове, індивідуальне); забезпечення ночівлею, харчуванням, надійним збереженням речей;
- 2) усі учасники експедиції *розподіляються на кілька робочих збирацьких груп*, що складаються щонайменше із трьох осіб; у складі своєї робочої групи студенти працюють упродовж усього польового дослідження: переходити з однієї групи в іншу не бажано, оскільки це створить зайві труднощі в ідентифікації та подальшому опрацюванні зібраних фольклорних матеріалів;
- 3) істотним для успіху польового дослідження є *налагодження природних і щирих стосунків з місцевим населенням*, встановлення контактів з місцевими органами влади, інтелігенцією (учителями, місцевими краєзнавцями, збирачами-любителями, працівниками закладів культури, священниками), за допомогою яких можна поінформувати громадськість про мету і завдання експедиції;
- 4) багато важить *стиль роботи збирачів*: щоб менше “збурювати” традиційне середовище і відповідно отримати більшу автентичність фольклорних матеріалів, вони повинні якомога менше втручатися у природний ритм населеного пункту, намагатися не вирізнятися різко ані мовою, ані поведінкою чи вбранням, і найважливіше – з глибокою повагою ставитися до людей, їхнього традиційного побуту, етичних, естетичних, світоглядних уявлень;
- 5) *ознайомлення й опис населеного пункту*, фото- та відеофіксація важливих природних, історико-культурних, етнографічних об’єктів, місць, пам’яток (наприклад: яруги, балки; городища, замки, культові споруди, пам’ятні знаки, цвинтарі, хати, обороги тощо).

2.2. Пошук респондентів

Осіб, від яких записують фольклор, у науковій літературі називають *респондентами, інформантами, інформаторами*. Останні два слова у народному середовищі, особливо на західноукраїнських теренах, можуть сприйматися негативно, тому їх, як і загалом специфічно наукової термінології, у розмовах з респондентами потрібно уникати.

- 1) *ресстрація рекомендованих середовищем респондентів* – для цього можна звернутися до працівників місцевих органів влади (сільради), культури (клубу, народного дому), оперативніше таку інформацію можна почерпнути у продавців крамниць чи попросту в перехожих на вулиці. У святкові та недільні дні варто відвідати місцеву церкву, і тоді після богослужіння буде нагода не лише напитати потрібних респондентів, а й познайомитися з ними, домовитися про зустріч чи й одразу провести бесіду. Про респондента треба випитувати (і занотувати на спеціально відведеній сторінці “польового зошита”) відомості, які допоможуть швидко його відшукати: прізвище, ім’я, по батькові, вік (рік народження), адресу (назву вулиці, номер будинку, назву кутка, примітні

орієнтири на шляху до його будинку). Обов'язково нотуємо вуличне прізвисько респондента (яке можемо почути, випитуючи про нього), однак користуватися ним варто максимально обережно, лише у випадках, коли за допомогою інших зібраних відомостей розшукати респондента складно [3, с. 120–125];

2) виявлення серед зареєстрованих респондентів *талановитих авторитетних знавців* місцевих традицій, активних учасників народних обрядодійств (це, наприклад, свахи, старости на весіллі);

3) щоб повніше зібрати фольклорний фонд місцевості, потрібно контактувати й робити записи не лише від старших людей, але й від осіб середнього віку, молоді, дітей, людей різної освіти, фаху, соціального становища;

4) *встановлення живого контакту з респондентами* – тут зокрема важливо чітко і зрозуміло пояснити мету свого візиту: студенти-практиканти можуть розповісти, що, навчаючись в університеті, вони проходять практику, під час якої мають завданням ознайомитися з народною культурою і побутом, записати народні пісні, казки, легенди та ін. Можна також наголосити, що за виконану роботу вони отримають оцінку (як на іспиті). Часто респонденти особливо цікавляться призначенням записаних від них матеріалів, натякаючи на їх трансляцію “по телевізору” чи на радіо. У таких випадках треба чесно пояснити, що зібраний матеріал зберігатиметься в університеті (в архіві, на кафедрі) і використовуватиметься для навчання студентів, для підготовки студентських робіт, написання підручників, наукових праць тощо. Однак у жодному випадку, прагнучи зацікавити респондентів, не можна давати заздалегідь неправдивих обіцянок “показати їх по телевізору”, “прокрутити по радіо” чи надрукувати у газеті [детальніше див.: 3, с. 125–128].

2.3. Організація збирацького сеансу

Під *збирацьким сеансом* розуміємо зустріч збирача (збирачів) з респондентом (респондентами), під час якої між ними відбувається розмова: збирач розпитує респондентів про народні традиції (тобто проводить інтерв'ю), респонденти виконують фольклорні твори, розповідають про своє життя, інші події. За такої форми проведення сеансу говорять про *штучний контекст* фольклорного запису, адже зустріч збирача з респондентом спровокована. Сеанс може відбуватися також у формі фіксації фольклорного явища, твору в природній ситуації його “живого” побутування, спонтанного виконання – без прямого втручання збирачів у його перебіг (наприклад: колядування, великодні забави біля церкви, весілля, виконання пісні під час роботи тощо). Тоді говорять про *натуральний контекст* фольклорного запису. Можливе також часткове поєднання названих контекстів (*комбінований контекст*), коли збирач записує фольклорне явище в його природному виконанні, а також просить виконавців пояснити, прокоментувати його перебіг.

1) *збирацький сеанс* характеризують як одноразове явище, що відбувається в означеному місці і в означений час [10, с. 12], отже, сеанс не може повторитися. Кожну наступну зустріч навіть з тими самими людьми й у тому самому

місці чи приміщенні потрібно позначати як окремий новий сеанс. У пропонуваній концепції фольклористичного документування збирацький сеанс є *опорною одиницею фіксації* (а потім, відповідно, архівного опрацювання і збереження), тому до його організації і проведення потрібно ставитися максимально відповідально;

2) іноді вдається налагодити розмову з респондентами одразу ж після знайомства (це *імпровізований сеанс*), частіше доводиться домовлятися про зустріч, планувати її (це *спланований, підготований сеанс*);

3) *організація респондентів*: щоб отримати якомога повнішу та достовірнішу фольклорно-етнографічну інформацію, варто спробувати запросити до участі у сеансі інших виконавців (зокрема знайомих респондента, особливо, якщо вони зазвичай співають чи музикують разом); бажано зібрати для запису невеликий гурт виконавців (до 4 осіб; працювати з більшим гуртом значно складніше); така вимога не стосується фіксації специфічно “індивідуальних” жанрів і обрядів, для прикладу, замовлянь, сеансів традиційного лікування);

4) *організація збирачів*: для ефективного запису збирацького сеансу учасникам робочої групи важливо чітко *розподілити поміж собою збирацькі функції*¹: опитувача, аудіотехніка, відеотехніка, фототехніка, протоколіста;

– *опитувач* – веде інтерв’ю зі респондентом (респондентами); завдання – обравши відповідну до ситуації тактику виявлення фольклорного репертуару, налагодити активне спілкування з респондентами; зрозуміло, що інші учасники збирацької групи за потреби теж мають право ставити запитання респондентові (коли опитувач пропустив щось дуже важливе), але це завжди потрібно узгоджувати з опитувачем, щоб не створювати хаосу у розмові, особливо “паралельних” розмов збирачів із респондентами чи респондентів поміж собою;

– *аудіотехнік* – проводить аудіозапис збирацького сеансу; завдання – оптимально розмістити звукозаписувальну апаратуру, орієнтуючись головню на розташування респондентів, щоб мікрофон (мікрофони) рівномірно охоплювали виконавський колектив; налаштувати чутливість мікрофонів; оцінити звуковий фон місця запису і за потреби покращити умови сеансу, наприклад: за несприятливої для запису погоди (особливо вітряної, дощової) чи інших обставин (шум дороги, ріки, гавкіт собаки) – просити респондента перейти до хати чи іншого приміщення (у хаті просити вимкнути прилади, які створюють шум: радіо, телевізор, холодильник тощо); під час запису сеансу постійно стежити за якістю звукозапису: коригувати розташування і чутливість мікрофона для отримання якомога кращої якості звучання (задля цього рекомендовано звукозапис сеансу проводити у навушниках; якщо запис веде сам опитувач, тоді краще в одному навушнику); слідкувати за станом батарей живлення (про зміст аудіофіксації збирацького сеансу див. у пункті 2.4.1);

¹ Розподіл збирацьких функцій рекомендовано проводити на початку кожного експедиційного робочого дня. З навчальною метою учасники групи щодня змінюють свої функції у збирацькому сеансі.

– *відеотехнік* – проводить відеозапис збирацького сеансу; завдання – оптимально розмістити відеозаписувальну апаратуру, освітлювальні прилади, враховуючи найперше якість освітлення респондентів чи обрядової події (на відкритому просторі чи у приміщенні), а також можливість охопити у відеокадрі усіх респондентів, загалом ситуацію збирацького сеансу, обрядову подію; за потреби покращити умови відеозапису (звісно, якщо це можливо, зокрема під час “натурального” перебігу обряду); під час запису сеансу постійно стежити за якістю відеозапису: вчасно реагувати на зміни ситуації, за потреби деталізувати зображення (якщо існує технічна можливість, відеозапис сеансу рекомендовано проводити у навушниках). Робота відеокамери, як відомо, може суттєво “збурити” комунікативну атмосферу збирацького сеансу: респонденти можуть конфузитися через свій зовнішній вигляд чи вигляд помешкання; непорочно “прикипіти” до об’єктива; взагалі відмовитися від спілкування “на камеру”. Тож якість й інформативність відеозапису збирацького сеансу залежить не лише від кваліфікації відеотехніка, але й великою мірою від злагодженої співпраці усіх збирачів: якщо з відеокамерою працює окремий оператор (відеотехнік), тоді опитувач, налагодивши активне спілкування з респондентами, зможе поступово перевести їхню увагу з камери на тему розмови й у такий спосіб досягти відтворення природної комунікативної та виконавської ситуації (про зміст відеофіксації збирацького сеансу див. у пункті 2.4.1);

– *фототехнік* – проводить фотофіксацію збирацького сеансу; завдання – оптимально налаштувати фототехніку й освітлювальні прилади, враховуючи місце проведення сеансу, освітлення, розташування учасників сеансу; під час сеансу фіксувати основні моменти перебігу сеансу, їх учасників (зокрема важливо сфотографувати, особливо за відсутності відеофіксації, зміни розташування респондентів під час сеансу, що проходить у формі інтерв’ю; під час запису у натуральному контексті потрібно намагатися схопити бодай найважливіші етапи обряду); за потреби виконувати деталізовані фото обрядових атрибутів, побутових предметів та інших реалій, про які йдеться у сеансі (детальніше про зміст фотофіксації збирацького сеансу див. у пункті 2.4.2);

– *протоколіст* – занотовує у “польовому зошиті” перебіг збирацького сеансу; завдання – вичерпно зафіксувати паспортну інформацію сеансу, відомості про респондентів (у цьому моменті протоколіст фактично дублює працю опитувача і, викладаючи здобуту інформацію на папері, має змогу контролювати її вичерпність); під час сеансу фіксувати основні моменти його перебігу: нотувати виконання фольклорних творів, коментарів (стисло, зазначаючи їх початкові рядки, виконавців, народну термінологію); фіксувати вербальні (діалектна лексика) і позавербальні нюанси виконання (характеристика особистості респондента, манера виконання, сприйняття твору слухачами), контексті дані сеансу (детальніше про зміст фіксації сеансу у “польовому зошиті” див. у пункті 2.4.3);

5) рекомендований розподіл збирацьких функцій учасників робочої групи під час запису збирацького сеансу залежно від використовуваних форм фіксації:

Форми технічної фіксації				
	аудіофіксація	аудіофіксація, фотофіксація	аудіофіксація, відеофіксація	аудіофіксація, відеофіксація, фотофіксація
перший збирач	опитувач	опитувач, аудіотехнік	опитувач, аудіотехнік	опитувач, аудіотехнік
другий збирач	аудіотехнік	фототехнік	відеотехнік	відеотехнік, фототехнік
третій збирач	протоколіст	протоколіст	протоколіст	протоколіст

6) *підготувати* й оптимально *розмістити записувальну апаратуру* (диктофон, відео- і фотокамеру, мікрофони, освітлювальні прилади); важливо на використуваних цифрових записувальних пристроях встановити коректний час і дату, щоб усі файли фіксацій хронологічно узгоджувалися поміж собою;

7) якщо потрібно, *покрацити умови сеансу*: за несприятливої для запису погоди (особливо вітряної, дощової) чи інших обставин (шум дороги, ріки, господарських робіт, гавкіт собаки) – просити респондента перейти до хати чи іншого приміщення (у хаті просити вимкнути прилади, які створюють шум: радіо, телевізор, холодильник тощо);

8) під час збирацького сеансу постійно *стежити за якістю аудіо- та відеофіксації*: коригувати розташування і чутливість записувальних пристроїв; рекомендовано аудіо- та відеозапис сеансу проводити у навушниках (якщо запис веде сам опитувач, тоді краще в одному навушнику), щоб постійно контролювати розташування мікрофонів для отримання кращої якості звучання; слідкувати за станом батарей живлення записувальних пристроїв.

2.4. Проведення збирацького сеансу

2.4.1. Аудіо- та відеофіксація збирацького сеансу

1) на початку кожного збирацького сеансу потрібно наговорити на аудіо-/відеоносій такі *наспортні дані сеансу*:

порядковий номер сеансу	<i>сеанс № 1</i>
дата проведення сеансу і час його початку	<i>3 липня 2013 року початок сеансу о 12.05 год.</i>
місцевість, де зроблено запис: назва села, сільради, району, області	<i>село Головецько сільрада Головецько Старосамбірський район Львівська область</i>
інформація про збирача (-ів): ім'я прізвище,	<i>записують Ірина Бойко, Марія Комар і Оксана Кметь</i>

2) необхідно здійснювати *суцільний запис сеансу*, що означає безперервну і повну фіксацію виконання фольклорних творів, а також їх традиційного побутового контексту, функціонування творів у процесі живого спілкування носіїв

традиції. Потрібно, отже, фіксувати на аудіо-/відеоносій фольклорні твори, розмову збирача з респондентом; розмови, суперечки респондентів між собою; відповіді респондента на запитання збирача; особливо коментарі респондентів до творів (їх виконання, змісту, жанрової належності, оцінку їх естетичної якості, ставлення до творів, вказівки на походження творів в репертуарі виконавця, пояснення незрозумілих діалектних слів, виразів тощо);

3) фольклорні твори обов'язково записувати на аудіо-/відеоносій повністю, якщо записано не увесь твір, обов'язково зазначити причину (з вини записувача чи респондента);

4) важливо записувати всі варіанти фольклорного твору;

5) *тактику виявлення фольклорного репертуару* вибираємо відповідно до особистості респондента, його знань, темпераменту, уподобань (загальноприйнято розпочинати з улюблених творів виконавця, які він найкраще знає, а потім перейти до опитування за питальником; або ж виконаний з власної волі респондента репертуар доповнюємо за питальником тощо); загалом порядок фіксації фольклорного репертуару не має принципового значення, важливо – прагнути вичерпно записати репертуар виконавця;

6) у фіксації *обрядового фольклору* дієвою є практика комплексного опитування за основними обрядовими діями, їх етапами та моментами, в яких функціонують обрядові фольклорні твори;

7) у фіксації *необрядового фольклору* дієвою є практика тематичного опитування (наприклад, що у вас співають, розповідають про повстанську боротьбу), при цьому варто рухатися тематичними блоками, а не хаотично перестрибувати з однієї теми на іншу, збиваючи виконавця;

8) також варто пам'ятати, що виконавці, зазвичай, не є універсальними, а спеціалізуються на певних фольклорних пластах: активний учасник родинної обрядовості є, зрозуміло, заангажований у відповідний фольклорний пласт; досить часто патріотично налаштовані виконавці, добрі знавці й виконавці новітнього історичного фольклору (стрілецьких, повстанських пісень), менш охоче виконують побутові та обрядові твори;

9) пісні потрібно записувати тільки зі співу, прозу – з розповіді, але не з надиктовування;

10) фольклорні твори, які традиційно виконує гурт, бажано і записувати від гурту виконавців (з 2–4 осіб), твори сольного побутування записувати в сольному виконанні;

11) *не перебивати респондента* під час виконання твору, а також при його коментуванні; усі запитання до тексту, контексту твору ставити лише після його виконання;

12) *просити виконавця не квапитися*, а виконувати твори для запису в такому темпі, в якому їх співають природно;

13) *не поспішати із записом*: якщо потрібно, давати виконавцеві час і можливість добре пригадати забутий текст чи мелодію;

14) якщо твір призабутий, попросити виконавця пригадати його, особливо, якщо збирач перебуває на місці і має можливість прийти наступного дня;

15) спільно з респондентом (й іншими присутніми) можна проводити *контрольне прослуховування* й обговорення щойно записаного; перезапис помилово чи невпевнено виконаних творів (з обов'язковою фіксацією на аудіо-/відеоносії усіх попередніх повторів-“репетицій”);

16) важливо також фіксувати *відомості про віхи життя респондента* (істотні для розуміння становлення його фольклорного репертуару), про його виконавсько-музичну діяльність, фольклорні традиції його родини, про культурне середовище населеного пункту, тобто широкий суспільно-культурний контекст функціонування фольклорної традиції (див. Додаток № 4. Контекстний питальник);

17) потрібно пам'ятати, що неможливо вичерпати увесь фольклорний репертуар респондента чи гурту за один сеанс, це реально лише за кілька зустрічей, бажано з певним інтервалом (у кілька днів). Не можна зловживати часом та фізичними можливостями людей – перевтомлені першим тривалим сеансом респонденти особливо старшого віку часто відмовляються зустрітись для продовження записів. Тому потрібно прагнути не надто відривати їх від щоденних справ, домовлятися про наступні зустрічі у зручний для них час;

18) наприкінці або в інший зручний момент сеансу потрібно записати на аудіо-/відеоносії *інформацію про респондента (респондентів)*; якщо респондентів кілька, потрібно позначити їх відповідними номерами: респондент № 1, респондент № 2 і т. д.

інформація про респондента (-ів): прізвище, ім'я, по батькові, (дівоче прізвище); рік народження, місце народження; соціальне походження, освіта, рід занять, фах	<i>Респондент № 1:</i> <i>Марія Миколаївна Зинич, дівоче прізвище – Чижик; 1938 року народження, народилася у селі Головецько Старосамбірського району Львівської області, з селян, освіта 7 класів, працювала дояркою у колгоспі</i>
--	--

19) бажаною є така методика фіксації інформації про респондента, коли респондент сам наговорює ці дані, відповідаючи на запитання збирача:

Збирач-1): Як ваше прізвище, ім'я і по батькові?

Респондент-1): Зинич Марія Миколаївна.

З-1): А як ваше дівоче прізвище?

Р-1): Чижик. Чижик Марія Миколаївна.

З-1): Якого року ви народилися?

Р-1): 1938... і т. д.;

20) наговорити на аудіо-/відеоносій відомості про характер і умови проведення сеансу, контекст запису, присутніх на сеансі слухачів, а також вказати час закінчення сеансу, наприклад:

Сеанс імпровізований, відбувався у приміщенні (у хаті респондентки № 2); в сусідній кімнаті вчуки респондентки дивилися телевізор, тому в записі інколи чути сторонні шуми; контекст запису – штучний; на сеансі були присутні онуки респондентки, непостійно; закінчення сеансу № 1 о 15.30 год.

2.4.2. Фотофіксація збирацького сеансу

1) у процесі фотофіксації збирацького сеансу важливо:

- періодично фотографувати *основні моменти перебігу сеансу* у загальному ракурсі: під час запису у натуральному контексті потрібно намагатися схопити бодай найважливіші етапи обряду, їх учасників; сеанс, що проходить у формі інтерв'ю, важливо зафіксувати у природній комунікативній ситуації з усіма його учасниками (респондентами, збирачами, присутніми); необхідно також фіксувати зміни розташування респондентів під час сеансу;
- зробити фото *респондентів* (портретне, групове);
- сфотографувати *місце проведення сеансу*, його побутові реалії;
- за потреби виконувати деталізовані фото *обрядових атрибутів*, предметів та інших реалій, про які йдеться у сеансі;
- фотографувати *музичні інструменти*;
- зробити фотокопію *рукописних збірників* респондентів: піснеників, колядників; травників, збірників замовлянь і молитов; збірок авторських творів та ін.;
- виконати фотокопії *фотографій з колекцій респондентів*, особливо зосереджуючи увагу на історичні фото, фотографії обрядів, обрядових атрибутів, об'єктів архітектури та ін.;

2) *масштабування фотоб'єктів*: під час фотографування обрядових чи побутових речей, музичних інструментів потрібно покласти біля них лінійку, щоб потім за допомогою цього масштабу можна було з'ясувати реальний розмір сфотографованого предмета (якщо під руками не виявилось лінійки, для масштабування можна скористатися іншими предметами відомих розмірів, наприклад, мобільним телефоном, сірниковою коробкою та ін.);

3) *ідентифікація фотоб'єктів*: на завершення збирацького сеансу важливо разом з респондентами переглянути зроблені фото і коротко описати їх у "польовому зошиті": ідентифікувати всі портретні фото та осіб на групових фото; з'ясувати місцеві назви, призначення, час виготовлення, належність сфотографованих предметів і речей; зміст і датування фотокопійованих фото та ін. (зразок ідентифікації та інвентаризації фотографій сеансу див. у пункті 2.4.3.10).

2.4.3. Писемна фіксація збирацького сеансу в “польовому зошиті”

У “польовому зошиті” зокрема обов’язково фіксуємо:

- 1) *паспортні дані* збирацького сеансу (як у пункті 2.4.1.1);
- 2) *нумерований список* виконаних фольклорних творів, етнографічних коментарів із зазначенням, хто саме їх виконував (номерами: *1, 2* або *всі, гуртом*), і жанру (за визначенням самих респондентів і згідно з науковою класифікацією):

1. <i>Був кавалок поля і корова біла,
Но твоя дорога всьо тото із’їла.
Ти мене все тішив, шо бдеи гроші слати,
А я буду в скриню долари ховати...</i> | <i>1, 3
довга пісня /
емігрантська пісня</i> |
|---|--|

- 3) *словесний текст* фольклорних творів, етнографічних коментарів: перші кілька рядків пісенних (віршованих) фольклорних творів; сюжет чи провідний мотив прозових фольклорних творів; основні змістові моменти етнографічних коментарів;
- 4) *незрозумілі* (діалектна лексика) чи *нечітко вимовлені слова* з поясненнями та коментарями виконавців;
- 5) *невербальні моменти сеансу*: спостереження за характером респондента, за манерою виконання, артистизмом виконавця, за особливостями сприйняття твору слухачами, їхньою реакцією;
- 6) *описи чи замальовки* обрядодій, ігор, інструментів; схеми танців тощо;
- 7) *інформацію про респондента*, респондентів (як у пункті 2.4.1.18);
- 8) *схему збирацького сеансу* (місце розташування учасників сеансу, аудіо- та відеозаписувальної техніки тощо);
- 9) відомості про характер і умови проведення сеансу, контекст запису, присутніх на сеансі слухачів, час закінчення сеансу (як у пункті 2.4.1.20);
- 10) *інвентаризацію носів* (електронних файлів) технічних фіксацій збирацького сеансу і записувальних пристроїв (диктофонів, відео- і фотокамер); зокрема зазначаємо: форму технічної фіксації, назви файлів фіксацій (як їх подають записувальні пристрої), марки записувальних пристроїв, їх індивідуальні номери (чи власника).

Аудіо:	файл 130703-000-003.wav (124 хв.) 130703-000-004.wav (13 хв.)	диктофон Zoom H1, № 12 – // –
Відео:	файл 20130703_140920.m2ts 20130703_142317.m2ts	відеокамера Panasonic HDC-HS60, № 2
Фото:	файл P6250162–P6250175.jpg P6250162–164.jpg P6250165.jpg – P6250166.jpg –	фотокамера Olympus SP- 510 (Ірина Бойко) перебіг сеансу респ. № 1, 2 респ. № 1

2.5. Узгодження збирацької праці учасників фольклористичного польового дослідження

У процесі фольклористичного польового дослідження важливо максимально *узгоджувати роботу всіх його учасників*.

1) для узгодження збирацької роботи учасники дослідження за змогою щодня збираються на зустрічі-“звірки”, під час яких вони:

– підбивають підсумки зробленого за день: обмінюються інформацією про зібраний польовий матеріал; аналізують її, з’ясовуючи типові риси досліджуваної фольклорної традиції; оголошують цікаві знахідки, особливо, якщо окремі учасники чи робочі групи проводять тематичне дослідження;

– за необхідності перевіряють здобуту інформацію, намагаючись з’ясувати всі проблеми, що виникають у потрактуванні нового матеріалу, тут же, на місці, допоки є можливість звернутися до респондента, за допомогою якого можна зокрема в’яснити традиційну позицію у цьому питанні самих носіїв фольклору;

– узгоджують відомості про опитаних і рекомендованих респондентів, народнотрадиційне культурне середовище досліджуваних населених пунктів;

2) під час зустрічі-“звірки” кожен збирач / збирацька група коротко інформує про записані за день сеанси: місце запису, респонденти (коротка інформація), фольклорний репертуар (найчисельніші типи, жанри; рідкісні явища; загальна кількість зафіксованих одиниць), тривалість сеансу. Усі інші учасники нотують для себе цю інформацію, щоб мати загальну картину напрацювань польового дослідження (і щоб, зокрема, не “відкривати” заново уже опитаних респондентів);

3) під час зустрічей-“звірок” важливо чітко *ідентифікувати збирацькі сеанси*, зокрема їх належність до доробку тої чи тої збирача / збирацької групи. Це вкрай суттєво у випадку спільного проведення збирацького сеансу зусиллями учасників кількох робочих груп (таке інколи трапляється, коли середовище скеровує збирачів до одних і тих же авторитетних виконавців). За відсутності такої координації можливе дублювання фольклорних матеріалів у доробку різних збирацьких груп і згодом паралельне опрацювання одного і того ж матеріалу (і, відповідно, даремна затрата часу і зусиль).

3. УПОРЯДКУВАННЯ ЗІБРАНИХ ФОЛЬКЛОРНИХ МАТЕРІАЛІВ

Із використанням електронних форматів записування та збереження фольклорної інформації дуже важливим у праці збирача вже під час польового дослідження, а згодом при опрацюванні зібраного матеріалу є питання коректного оперування електронними файлами здобутих фольклорних матеріалів.

Розрізняємо *первинні електронні файли* – електронні файли аудіо- та відео-записів, фотографій, інших графічних ілюстрацій, здобуті під час польового дослідження. Потрібно пам'ятати, що **вони мають особливу цінність як єдині і неповторні фольклорні документи**. *Вторинні електронні файли* – це файли транскрипцій фольклорних записів, файли каталогів зібраного матеріалу, тобто файли документів, створених уже в процесі опрацювання зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів.

3.1. Упорядкування електронних файлів фольклорних матеріалів

1) для упорядкування електронних файлів зафіксованих фольклорних матеріалів учасники робочої групи створюють на робочому диску свого комп'ютера окрему папку – так звану **електронну архівну папку** – з кількома спеціалізованими підпапками, наприклад:

- EK_12AV20130701_boyko
- audio_files
- photo_files
- text_files
- video_files

2) **електронну архівну папку найменуємо** за допомогою спеціального шифру – наприклад: EK_12AV20130701_boyko – в такому порядку: EK – назва архівного фонду, так вписуємо; 12 – номер області України, де проходило польове дослідження (див. Додаток № 8. Шифратор); AV – ініціали імені та прізвища керівника студентської фольклористичної практики латинськими літерами (див. Додаток № 8. Шифратор): AV – Андрій Вовчак; 20130701 – дата початку польового дослідження (подаємо за датою початку студентської фольклористичної практики в порядку: рік, місяць, день); boyko – вказуємо латинськими літерами з малої букви прізвище одного з учасників робочої групи. Важливо узгодити імена електронних архівних папок усіх робочих груп експедиції, щоб за однакового прізвища учасників уникнути повторення;

3) **спеціалізовані підпапки** для безпосереднього розміщення електронних файлів фольклорних матеріалів за формами фіксації найменуємо англійською мовою: папки для зберігання аудіозаписів фольклорних матеріалів – audio_files, фотографій – photo_files, текстових транскрипцій записів – text_files, відеозаписів – video_files.

3.2. Найменування електронних файлів фольклорних матеріалів

1) перед найменуванням (фактично перейменуванням) електронних файлів зібраних фольклорних матеріалів необхідно зробити копію цих файлів (наприклад, на окремому оптичному диску DVD-RW, резервному USB-флеш-накопичувачу);

2) електронні файли перейменовуємо за допомогою відповідної комп'ютерної програми (наприклад: Explorer чи Total Commander для Microsoft Windows);

3) **найменування файлів аудіозаписів:** ім'я файлу аудіозапису – наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_audio01 – складається з імені електронної архівної папки – EK_12AV20130701_boyko, номера відповідного збирацького сеансу, який записаний у цьому файлі – seans01, та номера файлу аудіозапису – audio01. Ім'я файлу записуємо латинськими літерами з розділювачем (нижня риска). У деяких програмах ім'я файлу може відображатися також із розширенням, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_audio01.amr – розширення файлу змінювати не можна. Часто трапляється, що один сеанс може бути записаний у кількох файлах (наприклад, унаслідок вимушеного чи помилкового зупинення запису, розрядження батареї тощо). У такому випадку у назві після слова “audio” потрібно вказати порядковий номер кожного файлу аудіозапису: EK_12AV20130701_boyko_seans01_audio01.amr, EK_12AV20130701_boyko_seans01_audio02.amr і т. д.

4) **найменування файлів відеозаписів:** ім'я файлу відеозапису – наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_video01 – складається з імені електронної архівної папки – EK_12AV20130701_boyko, номера відповідного збирацького сеансу, який записаний у цьому файлі – seans01, та номера файлу відеозапису – video01. Ім'я файлу записуємо латинськими літерами з розділювачем (нижня риска). У деяких програмах ім'я файлу може відображатися також із розширенням, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_video01.mov – розширення файлу змінювати не можна. Якщо один сеанс був записаний у кількох файлах, у назві після слова “video” потрібно вказати порядковий номер кожного файлу: EK_12AV20130701_boyko_seans01_video01.mov, EK_12AV20130701_boyko_seans01_video02.mov і т. д.

5) **найменування файлів фотографій:** перед найменуванням файлів фотографій усі фотографії потрібно згрупувати на: а) *фото, які належать до збирацьких сеансів* (фото респондентів, перебігу сеансу, реалій обрядовості, про які йшлося під час сеансу тощо), та б) *загальні фото* (фото традиційної архітектури, транспорту, побуту).

В імені файлу *фото збирацького сеансу* – наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_photo01 – вказуємо: ім'я електронної архівної папки – EK_12AV20130701_boyko, номер відповідного збирацького сеансу – seans01, порядковий номер фото – photo01. Ім'я файлу записуємо латинськими літерами з розділювачем (нижня риска).

В імені файлу *загального фото* – наприклад: EK_12AV20130701_boyko_photo01 – вказуємо: ім'я електронної архівної папки – EK_12AV20130701_boyko і порядковий номер фото – photo01. Ім'я файлу записуємо латинськими літерами з розділювачем (нижня риска).

У деяких програмах ім'я файлу може відображатися також із розширенням, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_photo01.jpg – розширення файлу змінювати не можна.

б) фольклорні матеріали розміщуємо за формами фіксації (аудіозапис, відеозапис, фотографія) у відповідних підпапках електронної архівної папки:

Приклад реального найменування, розміщення й наповнення папок на робочому диску комп'ютера

- EK_12AV20130701_boyko
 - audio_files
 - EK_12AV20130701_boyko_seans01_audio01.amr
 - EK_12AV20130701_boyko_seans02_audio01.amr
 - EK_12AV20130701_boyko_seans02_audio02.amr
 - photo_files
 - EK_12AV20130701_boyko_photo01.jpg
 - EK_12AV20130701_boyko_photo02.jpg
 - EK_12AV20130701_boyko_seans01_photo01.jpg
 - EK_12AV20130701_boyko_seans01_photo02.jpg
 - EK_12AV20130701_boyko_seans02_photo01.jpg
 - text_files
 - EK_12AV20130701_boyko_seans01_text01.doc
 - EK_12AV20130701_boyko_seans02_text01.doc
 - EK_12AV20130701_boyko_seans03_text01.doc
 - video_files
 - EK_12AV20130701_boyko_seans01_video01.mov
 - EK_12AV20130701_boyko_seans01_video02.mov

3.3. Резервне копіювання електронних документів

Під час роботи з електронними файлами фольклорних матеріалів необхідно періодично здійснювати *резервне копіювання* накопиченої інформації (наприклад, на оптичний диск DVD-RW, резервний USB-флеш-накопичувач).

4. ТРАНСКРИБУВАННЯ СЛОВЕСНИХ ТЕКСТІВ ЗІБРАНИХ ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Транскрибування полягає у графічному оформленні (списуванні на папір, уведенні в електронні текстові, нотні програми) словесного та музичного тексту, контексту зафіксованого на аудіо- й відеоносії фольклорного явища.

Зважаючи на особливості підготовки фольклористів-філологів, у цих методичних рекомендаціях основну увагу зосереджено саме на транскрибуванні *словесних текстів* зібраних фольклорно-етнографічних явищ.

Зібрані фольклорно-етнографічні матеріали *транскрибуємо за збирацькими сеансами*, під час яких вони були зафіксовані.

4.1. Упорядкування електронних файлів транскрипцій

1) перш ніж приступити до транскрибування (мелодії, тексту) фольклорно-етнографічних матеріалів необхідно *виготовити робочі копії записів* збирацьких сеансів (особливо при користуванні аналоговими носіями, наприклад: магнітофонними касетами). *Оригінальний польовий запис (аудіо чи відео)* є першим і єдиним, а тому цінним архівним документом, який треба берегти від пошкоджень чи втрат, які можуть статися під час транскрибування: випадкове стирання електронного файлу аудіозапису, стирання чи втрата касети, розрив чи розтягнення стрічки тощо. Усю транскрипційну роботу проводимо тільки з копіями;

2) транскрибування текстів фольклорно-етнографічних матеріалів кожного збирацького сеансу виконуємо в комп'ютерній текстовій програмі Microsoft Word в окремих електронних файлах, які створюємо, використовуючи *спеціальний електронний бланк оформлення матеріалів сеансу* (див. файл шаблону EK_seans_shablon.doc)²;

3) *електронний бланк оформлення матеріалів сеансу* (файл шаблону) містить: а) на перших трьох сторінках так званий *паспортний бланк*, у якому занотовуємо паспортну та супровідну інформацію фольклорно-етнографічних матеріалів збирацького сеансу (див. розділ 5.1), б) вільні *сторінки для транскрибування* текстів фольклорно-етнографічних матеріалів, на яких подано зразки оформлення початків рядків розмов, пісенних текстів різної строфічної будови та інше – усе це можна копіювати, щоб пришвидшити процес транскрибування і набору;

4) **найменування електронного файлу текстової транскрипції** фольклорних матеріалів збирацького сеансу: ім'я файлу – наприклад: EK_12AV20130701_bouko_seans01_text01 – складається з імені електронної архівної папки –

² Файл шаблону EK_seans_shablon.doc розміщено на інтернет-сторінці Лабораторії фольклористичних досліджень за адресою: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/polovedoslidzhennya-folkloru/studentska-folklorystychna-praktyka/studentska-folklorystychna-ekspedytsijna-praktyka/>

EK_12AV20130701_boyko, номера відповідного збирацького сеансу, який транскрибовано у цьому файлі, – seans01 та номера файлу – text01. Ім'я файлу записуємо латинськими літерами з розділювачем (нижній дефіс). У деяких програмах ім'я файлу може відображатися також із розширенням, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_text01.doc (для текстового редактора Microsoft Word 2003), розширення файлу змінювати не можна;

5) незалежно від кількості файлів аудіо- чи відеозапису збирацького сеансу текстову транскрипцію фольклорно-етнографічних матеріалів сеансу виконуємо в одному файлі;

6) файл текстової транскрипції фольклорно-етнографічних матеріалів збирацького сеансу розміщуємо (зберігаємо) у відповідній спеціалізованій підпапці (text_files) електронної архівної папки.

4.2. Упорядкування й оформлення тексту транскрипції

1) транскрибуючи збирацький сеанс, який проходив у формі діалогу, *текст розмови розміщуємо так, як у драматичних творах*. При цьому завжди вказуємо авторів запитань, відповідей, реплік, пояснень, зауважень тощо, використовуючи відповідні позначення, наприклад: З-1): – перший збирач; З-2): – другий збирач; Р-1): – перший респондент; Р-2): – другий респондент; Примітка респондента; Примітка транскриптора:

З-1): Ми вас хочемо просити, щоб ви нам розказали, як-то колись давніше, ще за вашої молодості, святкували Андрія.

Р-1): Так. Були світкування.

З-1): А як-то святкували?

Р-1): Його не святкували світлом. А як в когось був той, йшли хата в хату, був полазник, а вечором, ну, ходили люди на вечірки, дівки. Сходили на вечірки, і та година підійшла, йшли вже сіяти коноплі в полі, сніг був отак, ми йшли сіяти. Було файно. Ну і там співали, хлопці брали уколотні житні, солому там палили, а тепер ті палят...

З-1): Колеса [шини від автомобілів. – Примітка транскриптора].

Р-1): Колеса, так. А колись раз в мого батька двадцять уколотнів вкрали...

2) у процесі транскрибування фольклорно-етнографічних матеріалів збирацького сеансу **виокремлюємо** основні **інформаційні одиниці**:

– фольклорні твори (словесні, вокальні, інструментальні);

– етнографічні коментарі (описи обрядів, звичаїв, вірувань, ігор; інші розмови і коментарі фольклорно-етнографічного та побутового змісту);

– частини, які не мають визначеного фольклорно-етнографічного змісту;

3) для кожної інформаційної одиниці збирацького сеансу **створюємо заголовок**, що містить такі компоненти:

– порядковий номер (нумерацію) одиниці;

– назву твору, коментаря;

– хронометраж;

- номер респондента (-ів), який виконує твір, коментар;
- народне визначення жанру твору;
- наукове визначення жанру твору;

4) приклади оформлення заголовків одиниць збирацького сеансу³:

– оформлення заголовка *пісенного (віршованого) твору*:

1. Дай, Боже, щоб за рук дождали/09:43/1/–/віншування/

2. А брат сестру да за стол веде, да каліно-маліно/41:35/1,2/як до венца ідут/весільна пісня/

– оформлення заголовка *прозового твору*:

1. [Чоловік, розібравши хату, залишив один кут для годованця]/28:33/1/–/демонологічне оповідання/

– оформлення заголовка *музичного інструментального твору*:

1. Полька “Рох-цьох-цьох”/41:23/1/полька/музика до танцю і ходи, необрядова, танець/

– оформлення заголовка *етнографічного коментаря*:

1. [Купала]/129:30/1,2,3/коментар/

– оформлення заголовка *одиниці невизначеного змісту*:

1. –/145:40/

5) *нумерація* – усі одиниці збирацького сеансу нумеруємо наскрізною нумерацією: нумерацію подаємо арабськими цифрами з крапкою;

6) *назву пісенних (віршованих) фольклорних творів* подаємо за першим рядком тексту (за інципітом), наприклад:

1. Вийшла дівонька від сусідонька/10:15/1/–/риндзівка/

1. Вийшла дівонька від сусідонька,

Здибали єї три студниченьки.

Же Христос, же воскрес,

Же воїстино, вже воскрес!

2. Загадали єї три загадоньки,

Три загадоньки, всі три з головоньки.

Же Христос, же воскрес,

Же воїстино, вже воскрес!

7) *назву прозових фольклорних творів* подаємо описово, зазначаючи у клямрах їх сюжет чи провідний мотив (без зазначення жанру, форми оповіді, наприклад: оповідання про..., розповідь про..., історія про...):

³ Для зручності оформлення заголовків інформаційних одиниць збирацького сеансу в електронному бланку оформлення матеріалів сеансу (для комп'ютерної програми Microsoft Word) створено окремиї *стиль* 01_seans_zaholovok_odynuci, який автоматично виставляє наскрізну нумерацію і жирний шрифт тексту заголовка.

3. [Заснування колгоспу, знущання радянського режиму над українцями]/121:40/1/–/історичний переказ/

P-1): Мій дід був на війні, ранений був. А потому, як колгосп ся засновував..., то було всьо на тік [треба віддавати], а він завіз собі молотити. А той замельдував в сільській раді. То було два кусочки жита. Прийшли НКВД і взяли, казали: “То «бандера», ти Бандеру підтримуєш?” Дали дваці п’ять років. З одної хати сиділо четверо, а там, у Потоці, сиділа мати із сином, а там сиділо двоє старих і два браття – Олекса й Миколай, сиділи в Челябінську. Шо їх ся набили, йой, Боже мій солодкий. Як мого діда били, возили у штаб: “Ти куркуль, ти їх кормиш, скажи”. Тако привезли, а дідо не признався. Копали його, били, синцю мій. Вони з України жили, ми на них робили. Пропали б вони там, де з каменя земля...

8) *зразки інструментальної музики найменуємо* тією назвою, яку подають респонденти, наприклад:

6. Полька “Рох-цьох-цьох”/63:14/1/полька/ музика до танцю і ходи, необрядова, танець/

9) *етнографічні коментарі* (описи обрядів, звичаїв, вірувань та ін.) *найменуємо* стандартизованою назвою за покажчиком “Інципіт коментаря”⁴ (у дужках можна подати і місцеву назву); цю назву беремо у клямри, наприклад:

1. [Риндзювання (Ходити риндзювати)]/02:10/2/коментар/

3-1): То нам розкажіть, як хлопці ходили риндзювати.

P-2): Ну, колись всі Великдень, всі три дні ми гуляли біля церкви, водили гаївки, не тільки... Риндзювати то ми ходили другий день, то з понеділка на вівторок, то то дівчатам ходили попід вікна там, особливо там, хто мав свою дівчину там, скликав друзів, там ішли то всьо... Все старші, старші такі ходили, самі старші, каваліри, саме такі, шо вже от до женячки були.

3-2): Підходили до хати, так, і питалися?

P-2): Не.

P-1): Під вікна...

P-2): Приходили під вікна, бо то переважно риндзівка переважно йшла з другої половини ночі до ранку. Вже сонце сходило, а ми ше не раз десь і риндзювали. Як се не вірандзювали, вже й завидна ішли до кого там то...

10) *частини, які не мають визначеного фольклорно-етнографічного змісту*, не найменуємо; замість назви ставимо знак тире, наприклад:

1. –/145:40/

3-1): А ще наслідок розкажіть нам щось про себе!

⁴ Покажчик “Інципіт коментаря” розміщено на інтернет-сторінці Лабораторії фольклористичних досліджень за адресою: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/polove-dosli-dzhennya-folkloru/studentska-folklorystychna-praktyka/studentska-folklorystychna-ekspedytsijna-praktyka/>

P-1):. Та що розказувати. Тут народилися, виросли, тут худобу тримаємо, хазяйство якесь. Та жити тяжко, але головне, що повітря свіже, природа, та й так з Божою поміччю...

11) *хронометраж*, власне час початку звучання кожної одиниці збирацького сеансу в аудіо- чи відеозапису, зазначаємо у форматі хвилини:секунди, наприклад: /01:10/, /61:45/, /129:59/;

12) *номер респондента* (-ів), який виконує одиницю збирацького сеансу, подаємо згідно з графою № рубрики 41 “Дані про респондента (респондентів)” паспортного бланку збирацького сеансу (див. розділ 5.1). У заголовках частин, які не мають визначеного фольклорно-етнографічного змісту, респондентів не вказуємо;

13) *народне визначення жанру твору* – означення, яке дали фольклорному твору самі виконавці під час збирацького сеансу; воно може бути або в описовій формі, або одним словом, наприклад: /**як до венця ідуть**/, /**довга пісня**/, /**коломийка**/; якщо народного визначення під час сеансу не зафіксовано, у заголовку ставимо знак тире: /–/;

14) *наукове визначення жанру* уснословесного твору подаємо за покажчиком “Жанр уснословесних творів”⁵; наукове визначення жанру народномузичного інструментального твору подаємо за покажчиком “Жанр інструментальної музики”;

15) тексти прозових творів розміщуємо вздовж усієї робочої поверхні сторінки, тексти віршових творів – з лівого боку сторінки;

16) для полегшення читання транскрипції збирацького сеансу між текстами пісенних, прозових творів, етнографічними коментарями та іншими одиницями сеансу робимо відступ в один рядок.

4.3. Текстологічне опрацювання транскрипції

1) транскрибуючи словесні тексти фольклорно-етнографічних матеріалів сеансу, дотримуємося правила: *набране у комп’ютерній текстовій програмі (написане на папері) є стенограмою того, що звучить на аудіо- й відеоносієві*;

2) текст фольклорного твору (пісні, казки, оповідання, прислів’я тощо) потрібно *передавати так, як він звучав в устах виконавця*, без жодних, хоч би найменших змін: без пропусків, перекручень чи перестановки слів, без “олітературнення” тексту, зберігаючи вигуки, частки, повторювані сполучники:

⁵ Покажчики “Жанр уснословесних творів” і “Жанр інструментальної музики” розміщено на інтернет-сторінці Лабораторії фольклористичних досліджень за адресою: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/polove-doslidzhennya-folkloru/studentska-folklorystychna-praktyka/studentska-folklorystychna-ekspeditsijna-praktyka/>

1. Ой сумная субботонька, сумний день,
Сумовала Мариненька цілий день.
2. Підбрала білі нішки під себи:
– Ни піду я, Степуненьку, за теби.
3. Ни піду я, Степуненьку, за теби,
Ой бо нима порадоньку й у теби.

3) транскрибуючи етнографічні коментарі (описи обрядів, звичаїв, вірувань, ігор), інші розмови і коментарі фольклорно-етнографічного та побутового змісту, окрім власне інформаційної складової, важливо зберегти характер і колорит розмови, тому потрібно також *якомога менше втручатися у текст*: не редагувати й не олітературнювати мову респондентів, не вилучати повторень, вставних слів, реплік, емоційних вигуків, за потребою у клямрах відзначати невербальні моменти (наприклад: [сміється], [імітує квокання]);

4) потрібно фіксувати *головні діалектні особливості народної вимови у фольклорних творах*; малозрозумілу (незрозумілу) діалектну лексику та граматичні конструкції слід пояснювати відразу ж у *підтекстових примітках до твору* (не виносячи їх у нижню частину сторінки):

1. Ой, в ліску, в ліску на дубку
Вісіла колисойка на шнурку.
2. В тій колисойці Петруньо,
А коло його татко його.
3. – Шибай [1] мене, татойку, високо,
Нихай я зобачу далеко.

[1] Шибай = підкидай. – Примітка транскриптора.

5) транскрибуючи прозові твори, обов'язково *проставляти наголоси у діалектних словах* та словах, що називають реалії, предмети традиційної культури; у текстах пісень це робити не обов'язково:

Посля́ молодуху видуть в комору. Там знимають винка́ і кладуть чипця́. Клади чипця́, каницю́ і пудвічку́ на чипце́ви назад зав'єзували. Гінча – ко́хту, сподницю́ чи платте́, і сорочку́, все поминяє. На чипець ху́стку, а колись – на́митку. Як вбируть молодую в чипець, то вона тих частує, хто вбирав. Вбрали молодуху, видуть її, співають...

6) у пісенних фольклорних творах *нумеруємо пісенні строфи* арабськими цифрами з крапкою; номер строфи розміщуємо зліва від пісенного тексту, напроти першого рядка кожної строфи. Оскільки поділ на строфи зазначаємо цифрами, то відділяти строфи пробілами непотрібно:

1. Вербовая дощечка, дощечка,
Ходить по ній Настечка.

2. На всі боки леліє, леліє,
За миленьким жаліє.
3. Відки вітер повіє, повіє,
Звідти милий приїде.

7) під час списування пісенних текстів, потрібно звернути особливу увагу на *формування їх у рядки та строфи*. Головним критерієм визначення рядків і строф є структура вірша (наприклад: (4+4+6)2 – структура коломийки); супутнім проявом поділу на рядки є римування; визначальним критерієм пісенної строфи є мелодія (один, два або більше рядків, які покриваються повторюваною мелодією);

8) пісенні рядки починаємо з великої літери, у тексті розставляємо розділові знаки згідно з вимогами пунктуації;

9) часто вживане в українському народному віршуванні *повторення* другого рядка дворядкової строфи та другої половини чотирирядкової строфи відповідно позначаємо цифрою справа від рядка (рядків), які повторюються:

1. Під білою березою,
Там сидить брат із сестрою. 2
2. Брат на дудку виграває,
Сестра хустку вишиває. 2

1. Мені ворожка ворожила,
Що він з походу не прийде.
А хоть повернеться, покине, |
А твоя молодість пройде. | 2

10) рядки, які словесно повторюють попередній рядок, але належать до різних строф, потрібно вписувати повністю:

1. Ой благослови, Боже 2
І Пречистая Мати.
2. І Пречистая Мати, 2
Весілля зачинати.

11) міжстрофові та середстрофові повтори (наприклад, приспиви, рефрени) вписуємо повністю, без жодних скорочень:

1. Ой чий то плужок так рано й воре?
Щадрий вечир, добрий вечир.
2. Ой сам Господь Бог за плугом ходи.
Щадрий вечир, добрий вечир.
3. А святий Йосип коники гони.
Щадрий вечир, добрий вечир.

12) якщо якусь частину народнопісенного твору не співають, а лише декламують, проказують, це зазначаємо спеціальною ремаркою:

А: Христос воскрес!

Б: Воістину воскрес!

А: Чи не виділи'сте де мого Коструба?

Б: Пішов у старости [1].

1. Бідна моя головонько,

Нещаслива годинонько!

2. Що я собі наробила,

Що'м Коструба не злюбила!

3. Приїдь, приїдь, Кострубоньку,

Станем рано до шлюбоньку.

4. Рано, рано, поранейку

На білому камінейку.

А: Христос воскрес!

Б: Воістину воскрес!

А: Чи не виділи'сте де мого Коструба?

Б: Поїхав по квітку [1].

[1] Рядки № 1–4 та 13–16 декламують, а не співають. – Примітка транскриптора.

13) додаткові склади, які з'явилися внаслідок співацької манери “гакання” (типової здебільшого для Лівобережної України), беремо у скісні дужки:

1. Ой ішов я че/ге-ге/рез поле, загубив ко/го/сицю,

Тіка/га/ючи від ми/ги/лої че/ге-ге/рез орани/ги/цю.

2. То/го-го/то мо/го/є закоха/га/не, то/го-го/то мо/го-го/я сла/га/ва –

За сиве/ге-ге/ньким капелюхо/го/м зелене/ге-ге/нька па/га/ва.

14) одночасну подачу виконавцями двох варіантів якогось слова (фрагмента) фольклорного твору зазначаємо у підтекстовій примітці до твору:

1. Ой вінку ж ти мій, вінку,
З зиленого [1] барвінку. 2

2. Тримала'м тибе в скрині
На самі сиридині. 2

3. А типер тибе зрушу,
Заплакатоньки [2] мушу. 2

4. А типер тибе биру,
На головоньку кладу. 2

[1] Хращастого – варіант виконання. – Примітка транскриптора.

[2] Заплакатоньки = заплакати (пестливе). – Примітка транскриптора.

15) якщо під час виконання фольклорного твору (особливо пісенного) виконавці зупинилися, щоб прокоментувати, пояснити чи пригадати текст, а потім продовжили твір, такі коментарі обов'язково транскрибуємо і виносимо у підтекстову примітку до твору:

1. Сипте пшеницу в нови коритця,
Кормите коні всі Романо...
2. Кормите коні всі Романові,
Бо вун поєде в вельку доро... [1]
3. Бо вун поєде в вельку дорогу,
В вельку дорогу – до тестя сво...
4. В його тещенька – троє воротець,
Троє воротець, троє розходец.

[1] P-1): Это молодой виїжджає од себе. З-1): А не кажуть, що “поїзд”? P-2): В нас поїзда нема... З-1): Нема поїзда... P-1): Не, нема. З-2): І це вже вся пісня? P-2): Не, ще не вся... “В велику дорогу до тестя свого...”, не.

16) на місці недоспіваних складів (всередині чи наприкінці рядка) ставимо три крапки:

1. Ой роде, роде, роде богатий,
Перепівайте бидлом рогатим,
2. Ти, батько, маті, – хоч по ягняті,
Коб міела Маня што в хлієв загна...

17) якщо твір виконано неповністю (наприклад, виконавець забув початок, закінчення чи інший фрагмент твору), це зазначаємо спеціальною ремаркою у підтекстовій примітці до твору:

1. ... [1] А наш жучок – як пан, як пан,
Купив собі жупан, жупан.
Грай, жучку, грай, небоже,
Най ти Господь допоможе.
2. А наш жучок невеличкий
Купив собі черевички.
Грай, жучку, грай, небоже,
Най ти Господь допоможе.

[1] Респондентка № 1 забула початок твору. – Примітка транскриптора.

18) на місці слів, які не вдалося розчути, ставимо знак питання з трьома крапками з обох боків:

1. Ой давно я, давно в батенька була,
Вже тая стежечка терном заросла.

2. Ой заросла терном ще й ...?...,
Де я походила ще й дівчиною [1].

[1] Респондентка № 1 забула закінчення твору. – Примітка транскриптора.

19) у клямри беремо те, що додаємо від себе (тобто те, що з різних причин не зафіксоване на аудіоносієві, відтворене з пам'яті чи з нотаток), про що обов'язково зазначаємо у ремарці до твору:

1. Гей пішла вдова косарики наймати/24:45/1/–/родинно-побутова пісня/

1. [Гей пішла вдова] [1], гей пішла вдова косарики наймати,
Ніхто не хоче, ніхто не хоче бідної вдови знати. 2
2. Наймила ж вона, наймила ж вона сто двацяті і чотири,
Щоби скосили, щоби скосили всі гори та й долини. 2

[1] Початкові слова не зафіксовано на аудіоносієві, відтворено із запису в “польовому зошиті”. – Примітка транскриптора.

2. ...Нащадов світа/25:12/1,2,3,4/колядка/колядка/

1. ... [1] нащадов світа. Божейку.
Гей Божейку, помилуй же нас, Господь.
2. Нич нам не було, но сина вода. Божейку.
Гей Божейку, помилуй же нас, Господь.
3. Но сина вода та й білий камінь. Божейку.
Гей Божейку, помилуй же нас, Господь.

[1] Початок твору не зафіксовано на аудіоносієві. – Примітка транскриптора.

20) якщо якийсь фрагмент записаної на збирацькому сеансі інформації не має змістовного фольклорно-етнографічного значення, то його можна не транскрибувати, однак обов'язково зазначити на відповідному місці у клямрах його зміст, наприклад: [Далі респондентка розповідає про своє перебування у лікарні. – Примітка транскриптора], [Респондент розмовляє із сусідом. – Примітка транскриптора], [Далі респондентка частує збирачів. – Примітка транскриптора].

5. АРХІВУВАННЯ ЗІБРАНИХ ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Архівування – комплекс заходів з упорядкування, систематизації, каталогізації та збереження зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів в архіві, налагодження раціонального способу пошуку і координації архівної інформації, забезпечення можливостей її ефективного використання у наукових дослідженнях, освітній, мистецькій, популяризаторській праці.

5.1. Виповнення паспортної та супровідної документації зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів

- 1) виповнення паспортної та супровідної документації фольклорних матеріалів виконуємо за збирацькими сеансами, під час яких вони були записані;
- 2) паспортну та супровідну інформацію фольклорно-етнографічних матеріалів збирацького сеансу занотовуємо в комп'ютерній текстовій програмі Microsoft Word у *паспортному бланку*, який наявний в одному файлі разом з текстовою транскрипцією сеансу (див. файл шаблону EK_seans_shablon.doc);
- 3) правила заповнення бланка за пунктами (див. Додаток № 7. Збирацький сеанс):

Фонд. Серія. Справа. Одиниця зберігання. Документ – рубрики розташовані в колонтитулі й автоматично відображаються на всіх сторінках бланка сеансу. Ці рубрики заповнює архівіст.

01. Назва польового дослідження – рубрику заповнює архівіст.

02. Шифр польового дослідження – рубрику заповнює архівіст.

03. Тип польового дослідження – студентська фольклористична експедиційна практика (зазначаємо академгрупу), студентська фольклористична практика за місцем проживання (зазначаємо академгрупу); комплексна фольклористична експедиція, тематична фольклористична експедиція та ін.

04. Термін польового дослідження – наприклад: 1–16 липня 2013 року.

05. Керівник(и) польового дослідження – наприклад: доц. Андрій Вовчак, доц. Ірина Довгалюк.

11. Архівний шифр сеансу – наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01 – формуємо з імені електронної архівної папки – EK_12AV20130701_boyko, та номера відповідного збирацького сеансу, який задокументовано у цьому файлі.

12. Дата сеансу – наприклад: 3 липня 2013 року.

13. День тижня – наприклад: середа.

14. Свято/будень – наприклад: будень, свято: Купала, Петра і Павла.

15. Час початку сеансу – наприклад: 12 год. 05 хв.

16. Час кінця сеансу – наприклад: 15 год. 50 хв.

17. Місце проведення сеансу: тип і назва населеного пункту – зазначаємо без скорочень тип: хутір, село, селище (тобто село міського типу), місто, і назву: село Головецько, селище Великі Бірки.

18. Місцева (давня) назва населеного пункту – подаємо місцеву (давню) назву населеного пункту. Якщо його було перейменовано, вказуємо, за змогою, час перейменування.

19. Назва частини населеного пункту – зазначаємо спеціальну назву окремої частини населеного пункту (присілка, “кута”, якщо така назва традиційно побутує), де відбувався збирацький сеанс.

20. Сільрада – подаємо назву сільської (селищної ради), до якої належить населений пункт (за назвою села в іменниковій формі, наприклад: Головецько).

21. 22. Відповідно, назви **районного** та **обласного** центрів (за назвою міста в іменниковій формі, наприклад: Старий Самбір, Львів).

23. Країна – назву країни.

24. Характер і умови проведення сеансу – імпровізований чи спланований, підготований (вказати хто підготував, допоміг підготувати); у приміщенні (в хаті, на ганку, у літній кухні) чи під відкритим небом (на лавці біля хати, на лавці біля воріт; на пасовиську, на сінокосі); під час праці, святкування, дозвілля тощо. **Контекст запису** – штучний, натуральний, комбінований

25. Присутні слухачі – зазначаємо кількість, їхні категорії (чоловік, діти, респондентки, сусіди; місцеві селяни, учителька та ін.).

Аудіофіксація:

31. Апарат аудіозапису (марка, рік) – вказуємо тип і марку апарата аудіозапису та рік його випуску (наприклад: цифровий диктофон Olympus WS-320M, 2006 р. в.). **Мікрофон (зовнішній/внутрішній, рік)** – вказуємо марку мікрофона (лише для зовнішніх мікрофонів) та рік його випуску. **Носій запису (тип, рік)** – вказуємо тип, марку носія та рік його випуску (наприклад: бобіна, касета TDK-60, HDD, вбудована флеш-пам'ять, 2010 р. в.). **Живлення (автономне/мережа)** – вказуємо тип живлення апарата аудіозапису: мережа – від електромережі, автономне – від батарейок, акумуляторів.

32. Якість аудіозапису – зазначаємо самокритичну оцінку технічного рівня звукозапису, у випадках низького рівня вказати причину, наприклад: добра / задовільна (сильний шум вітру / шум дороги, ріки).

33. Архівний шифр аудіозапису – вказуємо ім'я електронного файлу (файлів) аудіозапису сеансу (наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_audio 01.wma, для кількох файлів: EK_12AV20130701_boyko_seans02_audio01–04. wma); ім'я нецифрового носія аудіозапису сеансу (наприклад, магнітофонної касети: EK_12AV20130701_boyko_audiokas02_sA).

34. Формат аудіозапису – технічний формат аудіозапису (аналоговий, цифровий).

Відеофіксація:

35. Апарат відеозапису (марка, рік) – вказуємо марку і тип відеокамери, рік її випуску (наприклад: цифрова відеокамера Panasonic HDC-HS60, 2010 р. в.).

36. Архівний шифр відеозапису – вказуємо ім'я електронного файлу (файлів) відеозапису сеансу (наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_video01.mov, для кількох файлів: EK_12AV20130701_boyko_seans02_video01–03.mov); ім'я нецифрового носія відеозапису сеансу (наприклад, відеокасети: EK_12AV20130701_boyko_videokas02).

37. Формат відеозапису – технічний формат відеозапису (аналоговий, цифровий).

Фотофіксація:

38. Апарат фотофіксації (марка, рік) – вказуємо марку і тип фотокамери, рік її випуску (наприклад: цифрова фотокамера Olympus SP-510UZ, 2006 р. в.).

39. Архівний шифр фото – вказуємо ім'я електронного файлу (файлів) фото збирацького сеансу (наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans04_photo01.jpeg, для кількох файлів фото: EK_12AV20130701_boyko_seans02_photo01–04.jpeg); ім'я фотовідбитка (наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans04_photo01).

40. Формат фото – технічний формат фото (аналоговий, цифровий).

41. Дані про респондента (респондентів) нотуємо за пунктами:

- № – порядковий номер респондента у збирацькому сеансі;
- **Ім'я, по батькові, прізвище (дівоचे; вуличне прізвисько);**
- **Р. н. (рік народження);**
- **Місце народження** – тип і назва населеного пункту, район, область;
- **Соціальне походження** – наприклад: з селян, міщан, шляхти, ремісників, службовців, інтелігенції;
- **Освіта** – зазначаємо: початкова (або вказуємо кількість класів: 3 класи), середня, середньо-професійна, вища;
- **Рід занять, фах** – наприклад: тракторист, продавець, учитель, доярка, у колгоспі та ін.;
- **Музичний інструмент** – зазначаємо музичний інструмент, яким володіє респондент (якщо не володіє жодним, ставимо тире).

51. Зафіксований репертуар респондента (респондентів) – тобто список інформаційних одиниць сеансу (фольклорних творів, етнографічних коментарів, які виконали респонденти), формується автоматично за заголовками цих одиниць за допомогою програмної функції Microsoft Word “поле” (вставка – поле – код поля ТОС – формувати заголовки за стилем 01_seans_zaholovok_odupuci). Операцію, за потреби, виконує архівіст.

61. Важливі біографічні дані про респондента (респондентів) – подаємо

істотні для розуміння становлення фольклорного репертуару факти з життя респондента: участь у війнах, визвольній боротьбі ОУН-УПА, підпіллі, збройних конфліктах, переселення (депортації), виселення на заслання, на примусові роботи, перебування у тюрмі, виїзди на заробітки, побут в армії, значні події особистого життя (раннє сирітство, наймитування, одруження і переїзд в іншу місцевість) та ін. (див. Додаток № 4. Контекстний питальник).

62. Характеристика особистості респондента (респондентів) – його темперамент, фізичний стан; пам'ять, музикальність, знання музичної грамоти (вивчав у школі, самотужки), голосові дані; культура й особливості мови (літературна, діалектна місцева чи німецька, “суржик” тощо); ставлення до збирачів, комунікативність (див. Додаток № 4. Контекстний питальник).

63. Виконавсько-музична діяльність респондента (респондентів) – роль, значення співу, музики у житті респондента: займається любительським (“для себе”, “при нагоді”) чи народно-професійним виконавством (наприклад: на весіллі, похоронах, толоках, музиках); бере участь у народних професійних, клубних ансамблях, хорах, інших колективах (вказати тривалість, систематичність) (див. Додаток № 4. Контекстний питальник).

64. Виконавсько-музичні традиції родини респондента (респондентів) – від кого навчився співати, грати (від родичів, односельчан, ровесників, знаних авторитетних сільських виконавців); музичні традиції родини: знані виконавці (співаки, музики-інструменталісти, оповідачі) серед родичів (див. Додаток № 4. Контекстний питальник).

71. Загальні відомості про культурне середовище, оточення респондента (респондентів) – нотуємо дані про культурні осередки та рівень їхньої активності, відомі постагі краю: а) до Першої світової війни: церква, школа; товариства “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, гастролі театрів; б) у міжвоєнні та воєнні часи: клубний, просвітянський фольклоризм, пісенність національно-визвольного руху; в) друга половина ХХ століття: поява та розповсюдження радіо, платівок, кіно, телебачення; місцева художня самодіяльність: шкільний, клубний, церковний хори, хор-ланка, інструментальні, вокально-інструментальні ансамблі (естрадні, народно-традиційні), духові оркестри; театральні постановки тощо (див. Додаток № 4. Контекстний питальник).

81. Дані про збирача (збирачів) нотуємо за пунктами:

– **Ім'я, прізвище;**

– **Освіта** – зазначаємо: середня; студент; бакалавр; магістр; вища; кандидат наук; доктор наук;

– **Фах, професія** – наприклад: філолог, фольклорист;

– **Збирацький стаж** – зазначаємо у роках або за кількістю польових досліджень за участю збирача, наприклад: 1 дослідження;

– **Функція у сеансі** – зазначаємо виконувану функцію під час збирацького сеансу: опитувач, протоколіст, аудіотехнік, відеотехнік, фототехнік. У випадку

індивідуального польового дослідження, коли збирач одноосібно проводить опитування респондентів і виконує аудіозапис, зазначаємо – опитувач, аудіо-технік і т. д.

91. Транскриптор текстів / мелодій – вказуємо ім'я і прізвище транскриптора текстів та/чи мелодій фольклорно-етнографічних матеріалів сеансу.

92. Дата заповнення, укладач сеансу – дата упорядкування фольклорно-етнографічних матеріалів, паспортної та супровідної інформації збирацького сеансу, ім'я і прізвище його укладача.

93. Дата прийняття сеансу в архів, архівіст – дата прийняття упорядкованого сеансу в архів, ім'я і прізвище архівіста, який прийняв сеанс (заповнює архівіст).

94. Перевірка сеансу – ім'я і прізвище архівіста, який перевіряв якість упорядкування матеріалів збирацького сеансу (заповнює архівіст).

4) важливо взяти собі за тверде правило: заповнювати основну частину паспортного бланка збирацького сеансу (пункти 11–25, 41, 61–81) одразу ж після закінчення сеансу (на чернетках), що буде своєрідним підведенням підсумків зустрічі з виконавцями і водночас дасть змогу при потребі уточнити потрібні відомості на місці. Натомість такі загальні і технічні рубрики, як 01–05, 31–40, 51, 91–94, заповнюються уже під час остаточного опрацювання матеріалів сеансу;

5) важливо намагатися заповнити всі рубрики паспортного бланка сеансу.

5.2. Каталогізація зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів

1) найпростіший електронний пошуковий каталог зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів можна виконати в комп'ютерній програмі електронних таблиць Microsoft Excel, використовуючи відповідний шаблон (див. файл шаблону EK_catalogue_folklore_shablon.xls). Файл найменуємо із використанням імені електронної архівної папки (див. розділ 3.1.2) за зразком: EK_12 AV20130701_boyko_catalogue_folklore.xls і зберігаємо в електронній архівній папці робочої групи;

2) у пропонованому електронному пошуковому каталозі вихідною одиницею каталогізації є безпосередньо фольклорний твір і фольклорно-етнографічне явище (звичай, обряд);

3) каталогізацію кожного фольклорного твору і фольклорно-етнографічного явища виконуємо у рядках електронних таблиць Microsoft Office Excel, розмішуючи інформацію за відповідними категоріями (колонками таблиці):

A – інципіт – подаємо початковий рядок тексту пісенного твору; для прозових творів у клямрах подаємо назву за темою, мотивом, напр.: [Виселення в Сибір]; описи обрядів, звичаїв найменуємо загальноприйнятою назвою описуваних реалій (у дужках можна подати і їх місцеву назву), наприклад: [Собітка (Собаня)];

В – жанр (наукове визначення) – наприклад: історична пісня. Для етнографічних коментарів (описів обрядів, звичаїв) зазначаємо: коментар;

С – піджанр (наукове визначення) – наприклад: повстанська пісня;

Д – жанр (народне визначення) – наприклад: бандерівська;

Е – тип населеного пункту – зазначаємо повністю: хутір, село, селище (тобто село міського типу), місто;

Г – населений пункт – подаємо назву населеного пункту;

Г – сільрада (для сільських населених пунктів) – подаємо назву сільської (селищної ради), до якої належить населений пункт (за назвою села в іменниковій формі, наприклад: Лімна);

Н – район – вказуємо за назвою населеного пункту, наприклад: Турка;

І – область – вказуємо за назвою населеного пункту, наприклад: Львів;

Ж – країна – наприклад: Україна;

К – респондент (-и) – вказуємо ім'я, по батькові, прізвище респондента (-ів);

Л – дата запису – подаємо так: 3.07.2008;

М – збирач (-і) – вказуємо ім'я та прізвище збирача (-ів);

Н – фонд – цю рубрику заповнює архівіст;

О – архівний шифр аудіозапису – вказуємо ім'я електронного файлу (файлів) аудіозапису збирацького сеансу, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_audio01.wma;

Р – архівний шифр відеозапису – вказуємо ім'я електронного файлу (файлів) відеозапису збирацького сеансу, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_video01.mov;

Q – архівний шифр текстової транскрипції – вказуємо ім'я електронного файлу текстової транскрипції збирацького сеансу, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans01_text01.doc;

4) цей простий електронний пошуковий каталог дає змогу швидко відшукувати потрібну інформацію за кількома параметрами одночасно, а також сортувати масиви інформації за потрібними показниками. Наприклад: пошук потрібного твору за інципітом; пошук усіх творів конкретного жанру; пошук усіх записів конкретного населеного пункту; пошук творів конкретного жанру конкретного населеного пункту та ін.

5.3. Виповнення паспортної документації і каталогізація зібраних фольклорно-етнографічних фотоматеріалів

1) електронні файли фольклорно-етнографічних фотоматеріалів потрібно належно найменувати й розмістити у підпапці photo_files електронної архівної папки (див. розділ 3);

2) *виповнення паспортної документації і каталогізацію* фотоматеріалів виконуємо в комп'ютерній програмі електронних таблиць Microsoft Office Excel, використовуючи відповідний шаблон (див. файл шаблону EK_catalogue_photo_shablon.xls). Файл найменуємо із використанням імені електронної архівної папки (див. розділ 3.1.2) за зразком: EK_12AV20130701_boyko_catalogue_photo.xls, і зберігаємо у підпапці photo_files електронної архівної папки;

3) опис і каталогізацію фотоматеріалів виконуємо у рядках електронних таблиць Microsoft Office Excel, розміщуючи інформацію за відповідними рубриками (колонками таблиці):

А – інципіт фото – вказуємо, що зображено на фото: назву зафіксованого об'єкта (народну і загальноприйняту, наукову); якщо потрібно, стислий опис знятого; точну чи ймовірну дату виготовлення пам'ятки традиційної культури, її належність; для копійованих (перифотографованих) фото з колекцій респондентів зазначаємо “Фотокопія”;

В – категорія фотооб'єкта – жанрове визначення фотографії за типом зафіксованого на ній основного об'єкта:

- архітектура;
- господарювання (виконання різних робіт; знаряддя праці);
- збирачі;
- інформація (фотокопії інших джерел: інформаційних стендів, рефератів);
- їжа;
- ландшафт (загальний вигляд місцевості, природа);
- малярство;
- меблі;
- музичні інструменти;
- обрядовість (виконання обрядів, обрядодій; обрядові предмети);
- одяг;
- побут (щоденні домашні заняття; дозвілля);
- поселення (загальний вигляд населеного пункту, окремих його елементів: вулиця, частина села – куток, садиба);
- ремесла (ковальство, гончарство, теслярство, бондарство, ткацтво, кравецьтво, гутництво; бджільництво, рибальство, збиральництво, мисливство – як процес виконання робіт і як вироби, продукти);
- респонденти (фото респондентів збирацького сеансу);
- рукописи (фотокопії рукописних пісенників, колядників; збірників замовлянь і молитов, авторських творів);
- типи (фото людей, населення);
- транспорт;

С – тип населеного пункту – зазначаємо повністю: хутір, село, селище (тобто село міського типу), місто;

Д – назва населеного пункту – подаємо назву населеного пункту

Е – сільрада – (для сільських населених пунктів) подаємо назву сільської (селищної ради), до якої належить населений пункт (за назвою села в іменниковій формі, наприклад: Головецько);

Г – район – вказуємо за назвою населеного пункту, наприклад: Старий Самбір;

С – область – вказуємо за назвою населеного пункту, наприклад: Львів;

Н – країна – Україна;

І – автор фото – наприклад: Ірина Бойко;

Д – дата фото – подаємо так: 12.07.2013;

К – архівний шифр фото – вказуємо ім'я електронного файлу фото, наприклад: EK_12AV20130701_boyko_seans03_photo01.jpg.

4) приклади опису фотографій (у колонці А “інципіт фото”) за окремими категоріями фотооб’єктів:

а) респонденти (якщо на фото є кілька осіб, вказуємо їх зліва направо):

Перебіг сеансу EK_23AV20160622_tarasyuk_seans08: збирачка Олена Тарасюк, респондентки Анастасія Іванівна Рожко, 1948 р. н.; Євдокія Григорівна Гостюхіна, 1941 р. н., збирач Віталій Пиндюра. Село Шебутинці.

Учасники сеансу EK_23AV20160622_tarasyuk_seans08: сидять респондентки Анастасія Іванівна Рожко, 1948 р. н.; Євдокія Григорівна Гостюхіна, 1941 р. н.; стоять збирачі Олена Тарасюк, Віталій Пиндюра. Село Шебутинці.

Респондентки сеансу EK_23AV20160622_vovczak_seans10: Анастасія Євгенівна Чабан, 1949 р. н., Ліда Григорівна Єліснер, 1955 р. н. Село Михалкове.

б) *туди*:

Старенькі на лавці на вулиці. Село Лютинськ.

Завідувачка Народного дому Наталя Бурота біля експонатів етнографічного куточка Народного дому села Шандровець.

Жінка на призьбі біля хати. Село Мочулище.

Сільські діти (зібралися, зацікавлені роботою фольклористів). Село Селець.

в) *обрядовість*:

Весілля. Наречена з родиною їде на возі. Село Вашківці. Родинне фото Анни Шевчук, 1985 р. н., респондентки сеансу ЕК_23AV20160622_shuma_seans10. Фотокопія.

Весільний вінець. Виготовила Наталка Тодосіївна Незнайома, 1929 р. н., респондентка сеансу ЕК_18AV20070702_vovko_seans07. Село Горошова.

Хлопці запалили вогнище (“собаню”) на горі біля села Боберка. Свято Купала.

Писанки. Вигоновила Марія Іванівна Грицак, 1919 р. н., респондентка сеансу ЕК_18AV20070702_vovko_seans03. Село Вільховець.

Будиночок лялькового вертепу (“бетлейки”). 1950-ті роки. Майстер невідомий. Сеанс ЕК_12AV20110704_vovczak_seans22. Село Сливниця.

Ляльки лялькового вертепу (“бетлейки”): “Маскаль”, “Дідушок”. 1950-ті роки. Майстер невідомий. Сеанс ЕК_12AV20110704_vovczak_seans22. Село Сливниця.

г) *архітектура:*

Дерев'яна хата під стріхою. Село Либохора, куток Верхній Кінець.

Дерев'яна церква Собору Пресвятої Богородиці (збудована 1838 року). Дзвіниця. Село Матків.

Дерев'яна капличка у садку перед хатою. Село Ясениця.

Кам'яний придорожній хрест із дерев'яним розп'яттям. Село Велике.

г) *транспорт:*

Селяни їдуть "драбинним" возом. Село Волошиново.

Віз. Експонат Музею гончарства села Коболчин.

Сані. Експонат Музею гончарства села Коболчин.

Саморобний транспортний засіб (“дига” з мотоциклетним двигуном) з “драбинами” для перевезення сіна. Село Хашців.

д) одяг:

Жіноча сорочка, бойківська. Вишила у 1950-х роках Настуня Олександрівна Савка, 1928 р. н., респондентка сеансу ЕК_12AV 20080701_lilia_seans07. На фото збирачка Ірина Довгалюк. Село Лопушанка.

Жіноча сорочка. Експонат історико-краєзнавчої експозиції Будинку культури села Вітрянка.

6. ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ ЗДАЧІ У ФОЛЬКЛОРНИЙ АРХІВ КАФЕДРИ

Важливо! Фольклорний архів Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси через брак архівного приміщення рекомендує керівникам студентських фольклористичних практик і студентам-практикантам надавати матеріали практик в архів винятково *в електронному вигляді*. У випадку, якщо керівник практики вимагає надати матеріали практики також *на паперовому носії*, необхідно дотримуватися вимог оформлення матеріалів на паперових носіях (підрозділи 6.1, 6.2, 6.5).

6.1. Оформлення збирацьких сеансів (паперовий носій)

- 1) заповнений паспортний бланк і текстові транскрипції фольклорно-етнографічних матеріалів збирацького сеансу друкуємо на стандартних аркушах паперу (А 4) з обох сторін аркуша;
- 2) аркуші з матеріалами одного збирацького сеансу складаємо за порядком і зшиваємо скобами у зшиток.

6.2. Оформлення паперової архівної папки (паперовий носій)

- 1) для упорядкування матеріалів фольклористичної практики, поданих на паперових носіях, використовуємо так звану *паперову архівну папку* – картонну папку із зав'язками;
- 2) для паперової архівної папки оформлюємо титульну сторінку за зразком (див. Додаток № 5. Титульна сторінка паперової архівної папки).

6.3. Звіт про фольклористичну практику та опрацювання фольклорно-етнографічних матеріалів

- 1) звіт про фольклористичну практику та опрацювання фольклорно-етнографічних матеріалів складається з двох частин: статистично-інформаційної та довільної. Для складання звіту потрібно скористатися відповідним шаблоном (див. файл шаблону *EK_zvit_praktyka_shablon.doc*);
- 2) електронний файл звіту найменуємо із використанням імені електронної архівної папки (див. розділ 3.1.2) за зразком: *EK_12AV20130701_boyko_zvit_praktyka.doc*, і зберігаємо в електронній архівній папці робочої групи;
- 3) у статистично-інформаційній частині звіту важливо чітко і достовірно заповнити всі рубрики (див. Додаток № 6. Звіт про студентську фольклористичну практику);
- 4) у довільній частині звіту можна висловити у вільній формі свої міркування про регіональні особливості побутування, стан збереження досліджуваної фольклорної традиції, описати цікаві зустрічі з виконавцями, вказати на інші моменти перебігу польового дослідження тощо;

5) на вимогу керівника практики звіт друкуємо на стандартних аркушах паперу (А 4) з обох сторін аркуша.

6.4. Укомплектування носія електронних файлів матеріалів фольклористичної практики (оптичний диск DVD-R)

1) електронні файли матеріалів фольклористичної практики записуємо на оптичний диск (наприклад, DVD-R ємністю 4,7 чи 8,5 Гб, за потребою) шляхом копіювання електронної архівної папки з усіма її підпапками і файлами:

– електронні файли *фіксації* фольклорно-етнографічних матеріалів та їх *транскрипцій* розміщені за формами фіксації (аудіо-, відеозапис, фотографія, текст) у відповідних підпапках електронної архівної папки (див. розділ 3.2.6);

– електронний файл *звіту про фольклористичну практику та опрацювання фольклорно-етнографічних матеріалів* розміщуємо в електронній архівній папці;

– електронний файл *каталогу фольклорно-етнографічних фотоматеріалів* розміщений у підпапці *photo_files*;

2) записаний оптичний диск підписуємо (маркером для CD, DVD) іменем електронної архівної папки, наприклад: *EK_12AV20130701_boyko*.

6.5. Порядок комплектування паперової архівної папки

Усі документи паперової архівної папки робочої підгрупи розташовуємо у такому порядку:

1) носій електронних файлів фіксації і транскрипцій матеріалів фольклористичної практики (CD, DVD);

2) звіт про фольклористичну практику та опрацювання фольклорно-етнографічних матеріалів;

3) зшитки збирацьких сеансів згідно з їхньою нумерацією;

4) фотовідбитки, замальовки, інший графічний ілюстративний матеріал.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. *Бріцина Олександра*. Сучасні аспекти методики збирання народної прози // Народна творчість та етнографія. – Київ, 2003. – № 3. – С. 24–34.
2. *Бріцина Олександра*. Текстологічні аспекти методики фіксації народної прози // *Бріцина Олександра*. Українська усна традиційна проза: питання текстології та виконавства. – Київ, 2006. – С. 146–180.
3. *Глушко Михайло*. Методика польового етнографічного дослідження: Навчальний посібник. – Львів, 2008. – 288 с., іл.
4. *Давидюк Віктор, Гром Олена, Гунчик Ігор, Завітій Богдан*. Автентика фольклору: Традиція і сучасність / Питальник для польових експедицій. – Луцьк, 1996. – 30 с.
5. *Клименко Ірина*. Аудіофонд українського фольклору 1982–2008: Засади устрою і перспективи електронної архівації // *Клименко Ірина, Мурзина Олена*. Київська лабораторія етномузикології 1992–2007. – Київ, 2008. – С. 53–105.
6. *Луканюк Богдан*. Пам'ятка студента-практиканта і збирача-початківця: Методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.020205 “Музичне мистецтво” спеціалізації “Викладач, артист, керівник фольклорного ансамблю”. – Рівне: РДГУ, 2001. – 24 с.
7. *Луканюк Богдан*. Типові форми музично-етнографічної документації. – Львів, 1981. – 24 с.
8. *Мишанич Михайло*. Архівне опрацювання народновокальних творів: Методичні рекомендації з музично-етнографічної транскрипції. – Львів, 1995. – 20 с.
9. *Мишанич Михайло*. Гаївки: Сюжетно-тематичний польовий питальник. – Львів, 1996. – 16 с.
10. Музично-етнографічна практика: Методичні рекомендації для теоретико-композиторського факультету / Уклав *Богдан Луканюк*. – Київ: МКНЗМК, 1995. – 22 с.
11. Програма, запитальники та методичні поради дослідникам народної культури України / Упорядники *Лідія Орел, Катерина Міщенко*. – Київ: ІСДО, Музей народної архітектури та побуту України, 1995. – 231 с.
12. *Рибак Юрій*. Народновокальна творчість Середнього Полісся (розширений питальник): Методичні рекомендації для студентів кафедри музичного фольклору: Вид. 2-ге, доп. – Рівне, РДГУ, 2010. – 26 с.
13. *Танцюра Гнат*. Записки збирача фольклору. – Київ, 1958. – 101 с.
14. Фольклористика: Програма та методичні рекомендації до проведення фольклорної практики студентів філологічного факультету / Уклали *Лідія Дунаєвська, Леонід Шурко*. – Київ, 2000. – 40 с.
15. Фольклорна збирацька практика з курсу “Українська народна музична творчість”: Методичні рекомендації / Уклали *Михайло Мишанич, Ірина Довгалюк*. – Київ: РУМК, 1992. – 12 с.

Додаткова література

16. Актуальні питання методики фіксації та транскрипції творів народної музики: Збірник наукових праць / Редактор і упорядник *Богдан Луканюк*. – Київ, 1989. – 101 с.
17. *Боряк Олена*. Матеріали з історії народознавства в Україні: Каталог етнографічних програм (друга половина XVIII – XX ст.). – Київ: Українознавство, 1994. – 124 с. (Науково-довідкові видання з історії України. Етнографічно-фольклорна спадщина; вип. 28).
18. *Гнатюк Володимир*. Українська народна словесність (в справі записів українського етнографічного матеріалу) // *Гнатюк Володимир*. Вибрані статті про народну творчість. – Київ, 1966. – С. 37–77.
19. *Гордійчук М.* Як записувати народну музику. – Київ, 1960. – 35 с.
20. *Данилюк Архип, Купчинський Олег*. Методичні поради та питальник для збирачів пам'яток етнографії, фольклору і топонімії. – Львів, 1989.
21. *Коваль Василь*. Із досвіду проведення фольклорних експедицій // Музичний фольклор в системі навчання та виховання молоді. – Тернопіль, 2000. – С. 85–89.
22. *Колесса Філарет*. Кілька слів про збирання і гармонізування українських народних пісень // *Колесса Філарет*. Музикознавчі праці. – Київ, 1970. – С. 444–455.
23. *Круглов Юрій*. Фольклорная практика: Пособие для студентов и преподавателей педагогических институтов по специальности № 2101 “Русский язык и литература”. – Москва, 1979.
24. *Кузеля Зенон*. Про потребу і техніку збирання етнографічних матеріалів // Діло. – Львів, 1909. – Ч. 155.
25. *Луканюк Богдан*. Спеціальні знаки музично-етнографічної транскрипції. – Львів, 1992. – 8 с.
26. Методическая записка по архивному хранению и систематизации фольклорных материалов / Отв. ред. *В. Я. Пропп*. – Вильнюс, 1964.
27. *Правдюк Олександр*. Методика записування музичного фольклору. – Київ, 1981. – 55 с.
28. Программа для комплексных фольклорных экспедиций / Сост. *К. А. Вертков* и др. Отв. ред. *В. Е. Гусев*. – Москва, 1971.
29. *Селиванов Ф. М.* Студенческая фольклорная практика: учебно-методическое пособие. – Москва, 1982.
30. *Сливинський Юрій*. Техніка нотації народних пісень: Методичні рекомендації / Львівська державна консерваторія імені Миколи Лисенка. – Львів, 1982. – 47 с.
31. *Супруненко В.* Народознавчий запитальник. – Мелітополь, 1994. – 32 с.
32. Українська фольклористика: Словник-довідник / Укладання і загальна редакція *Михайла Чернопиского*. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 448 с.
33. Wskazówki zbierania melodyj ludowych // Przegląd muzyczny. – Poznań, 1925. – № 2. – S. 1–9.

**ЗАГАЛЬНА ПРОГРАМА-ЗАПИТАЛЬНИК
“ФОЛЬКЛОРНА ТРАДИЦІЯ УКРАЇНЦІВ”**
(схема)

Календарно-обрядовий фольклор

Зима

Введення (4 грудня)

вірування про полазника (перший гість), ворожіння і прикмети на новий рік.

Катерини (7 грудня)

вечорниці, дівочі ворожіння і прикмети на майбутнє заміжжя.

Андрія (13 грудня)

андріївські вечорниці: ігри та розваги (кусати калиту) молоді, спільна вечоря; дівочі ворожіння на майбутнє заміжжя; **приспівки, примовки** (“сіяння конопель”); обрядові парубоцькі бешкети.

Миколая (19 грудня)

вірування про полазника на Миколая, **легенди** про заступництво св. Миколи Чудотворця; *дитячі вірування* про подарунки святого Миколая; *обходи зі святим Миколаєм*: учасники, ролі, костюми, перебіг дійства; **пісні, вірші** про св. Миколая.

Святвечір (Святий вечір, Багата кутя, Вілія, Коляда – вечір 6 січня)

приготування домівки й обійстя; святвечірні страви; *вірування*, ворожіння, господарські прикмети на врожай, погоду; *обрядодії*: “частування худоби”, перший гість (“полазник”, людина, тварина), “запрошення” до вечері (хто у світах, померлих, ангелів, святих; горобців, “кликати мороза”); **колядування**: приготування колядників, склад гурту, обряд колядування; **колядки** господареві, господині, дівчині, парубкові, дітям, удові та ін., **коляди, побажання** (віншування), винагорода колядникам.

Різдво (Рождество – 7 січня)

колядування; вертеп “живий” (Іроди, Царі, Королі, Пастирі, Ангели), **вертеп ляльковий** (шопка, бетлегем, стаєнка): приготування до вертепу, склад учасників, ролі, костюми, реквізит, драматичне дійство.

Щедрий вечір (Багатий вечір – вечір 13 січня)

приготування домівки й обійстя, святвечірні страви; *вірування*, господарські ворожіння і прикмети на врожай, погоду, дівочі любовні ворожіння (на шлюб); **щедрування**: приготування щедрувальників, склад гурту; обряд щедрування; **щедрівки** господареві, господині, дівчині, парубкові, дітям, удові та ін., **побажання** (віншування).

Новорічні величальні обходи

традиційне рядження (перебранці, переберія, цигани, ряджені). **“Коза”** (водити козу) – приготування, склад учасників, персонажі (Коза, Дід, Баба, Жид, Циган, Лікар), костюми, маски, реквізити; обрядове дійство, супровід-

Додаток № 1. Загальна програма-запитальник “Фольклорна традиція українців”

ні **пісні, танці, побажання** (віншування). “**Маланка**” (меланка, маланкувати) – приготування, склад учасників, персонажі (Маланка, Василь, Дід, Баба, Жид, Циган, Козаки, Москалі, Коза, Ведмідь, Кінь, Чорт), костюми, маски, реквізити; обрядове дійство, **маланочні пісні** (щедрівки), **танці, побажання** (віншування). Інші обходи: **обходи з плугом** (“плужні щедрівки”), **вітання Василів** з іменинами (“засіяти Василя”).

Новий рік (Старий новий рік, Василя, Василия – 14 січня)

полазник, засівання (посівання, посипання): обряд засівання, **засівалки** (посівалки, віншування); інші обрядові дії першого дня нового року;

Голодна кутя (Другий святий вечір, Друга кутя – вечір 18 січня)

приготування домівки й обійстя, святвечірні страви; **вірування**, господарські ворожіння і прикмети на врожай, погоду; **обрядодії**: виготовлення хрестиків, “кликати мороза”; **щедрування**: приготування щедрувальників, склад гурту; обряд щедрування; **щедрівки** господареві, господині, дівчині, парубкові, дітям та ін., **побажання** (віншування).

Водохреще (Водохрещі, Йордан, Ордань – 19 січня)

вірування, господарські прикмети; приготування до водосвяття: виготовлення хрестів (з льоду), обрядовість водосвяття, **пісні; обрядодії**: малювати (ліпити) хрестики, “молотити дідуха”, “проганяти кутю”, голосне стріляння.

Масниця (Сиропусна неділя, Масляна, М’ясниці, Загальниця – тиждень перед великим постом) обрядова їжа; обрядодії: ходять ряджені, “водити козла”, спалення опудала (“зими”); пущення (запусти, заговини); **пісні, примовки. “Колодка”** (колодій) – учасники, обрядодії, **пісні**.

Весна

Веснянки: закликання весни, птахів (заклички, гуканки), весняні пісні та забави дітей, молоді на вулиці, на колодках (веснянки, постові пісні).

Великдень

приготування до свята оселі, продуктів до свячення (випікання паски, фарбування яєць, розписування писанок); **вірування** про рахманів, навський великдень; **звичаї й обрядодії**: калатати (клепати) у Страсний четвер, палення вогнища у передвеликодню ніч, великоднє відвідування родичів (волочільник), провідування могил покійних родичів, поминальна трапеза. **Великодні пісні та ігри** (веснянки, гаївки), **забави** дітей і молоді (гойдалка, хлопчачі ігри); **великодні обхідні величальні пісні** (риндзівки, волочебні пісні), обряд: склад гурту, **риндзівки, волочебні пісні** членам родини, **побажання**, винагорода учасникам обходу.

Юрія (Юра – 6 травня)

вірування: Юрій повелитель вовків, охоронець тварин, про Юрову росу; господарські прикмети, ворожіння на врожай; **обрядодії**: хресний хід в поле, “на жито”; обрядова трапеза в полі; **юріївські пісні** (юріївки, веснянки).

Зелені свята (Зелена неділя, Клечальна неділя, Свята неділя, Трійця – на 50-й день після Великодня) приготування двору й оселі до свята (клечання, замаювання у “зелену”, “клечальну” суботу); обрядові страви; *вірування* про клечання, нечисту силу; *обрядодії*: поминання померлих (“троєчні діди”), голосіння за померлими на кладовищах. **“Водіння Куста”** (Західне Полісся): приготування, учасники, перебіг обряду, **кустові пісні**. **Обходи полів** (царин): **царинні пісні**.

Русальний тиждень (Троєцький тиждень, Русаля – тиждень після Зелених свят) *вірування* про русалок, дідів; *обрядодії*: поминальні вечери покійним родичам (дідам); проводи (розигри) русалок, **русальні пісні** (гряні пісні, троєцькі пісні).

Літо

Купала (Купайла, Івана Купала, Іванів день; Собітка, Собаня – 7 липня) *вірування* про силу зілля, зібраного у купальську ніч, про цвіт папороті; про нечисту силу (відьма, русалка, чорт); “сонце грає, купається”. **Обряд Купала**: учасники, приготування вогнища, обрядового деревця, ляльки-опудала, святкування, дівочі ворожіння; **купальські пісні, хороводи, ігри**. **Собітка**: обрядодії, **собіткові пісні**.

Петрівка (Петрів піст – тиждень після Зелених свят до дня св. апостолів Петра і Павла, 12 липня) *вірування*; **обряд “гонити шуляка”**: учасники, обрядодії, частування, **пісні; петрівчані пісні** (петрівочки, петрівчанські пісні).

Спаса (19 серпня) *обрядодії*: освячення у церкві фруктів; звичай залишати на цвинтарі освячені фрукти (яблука, груші).

Сезонно-господарський фольклор

Землеробство

на **першу оранку** та **сівбу**;

жнив – *початок жнив* (зажинки, зажин): день, прикмети початку жнив; *обрядодії*: перший жнець (зажинальник); класти хліб, сіль, свічку на край ниви; перші зрізані колоски, перший сніп (зажинок); **пісні, колядування; кінець жнив** (обжинки, дожинки): *обрядодії*: жати останній сніп (дідух), в’язання “бороди” зі жмені невижатого колосся, плетення обжинкового вінка, господар викупляє вінок у женців, святкова вечеря; *вірування*: щоб бути здоровим (качатися по полю); **обжинкові пісні**;

коли **садять, обкопують, викопують картоплю** (копальницькі пісні), **прополюють, збирають городину** (полільницькі пісні);

коли **заготовляють різні сільськогосподарські культури** (закладають у бурти картоплю, квасять капусту та ін.).

Тваринництво

коли **виганяють пасти худобу** (перший вигін худоби на пашу – Юрія, Зелені Свята): *обрядодії*: прикрашання худоби, обдаровування пастухів; **пісні (ладканки до худоби)**.

коли **пасуть худобу (вівкання, госкання, гайові)**;

петрикування (пастуше свято на Петра і Павла, 12 липня) *обрядодії*: частування пастухів; **пісні**.

Збиральництво

коли **косять, громадять траву (гребовецькі пісні)**;

коли **ходять збирати лікувальні трави (збиральницькі, зілільницькі пісні), ягоди, гриби (ягідні пісні, ладканки “в ягодах”, “в грибах”)**;

під час **важких гуртових робіт** (сплав лісу, перенесення вантажів та ін.), на **толоках** (зводять хату);

ремісничі пісні (бортницькі пісні, білільницькі пісні);

Родинно-обрядовий фольклор

Народження, хрестини, пострижини

вірування, заборони: регламентування поведінки вагітної, визначені статі дитини, забезпечення щасливих пологів, здоров'я матері й немовляти; *обрядодії пологів та післяпологові*: запрошення баби-повитухи, приймання пологів, відрізання пуповини, перша купіль дитини; вірування і прикмети для визначення майбутньої долі дитини; *післяпологові*: “очищення” породіллі, баби-повитухи (зливки, злити на руки), провідування породіллі (ходити на родини), шанування баби-повитухи.

Хрестини: *обрядодії*, вибір імені, обрання кумів, обрядова їжа, гостина, **хрестинні пісні, приспівки, танці, забави**; обрядодії (якщо попередні діти вмирали: стрічні куми, продаж дитини).

Пострижини (перший постриг дитини).

Весілля (шлюб, свайба) – *обрядодії*: час і місце проведення, учасники, перебіг обрядодійства, **весільні пісні, приспівки, побажання, танці**.

Перед весіллям

Знайомство молоді, розваги (вулиця, досвітки, вечорниці, колодка, клуб).

Вивідування попередньої згоди молодої та її родини на шлюб (запити, розвідки, умовини, попіти).

Сватання – зустріч посланців молодого змолодою та її батьками для отримання згоди на шлюб (змовини, згоди, старости, рушники, слово, могорич).

Оглядини – ознайомлення з господарством, житлом майбутніх сватів (обзори, печоглядини).

Заручини – остаточне закріплення згоди на шлюб й оголошення дівчини і хлопця нареченими (обручіння, запоїни, руковини, рукодаїни).

Власне весілля

Запрошення на весілля (запросини, спросини).

Випікання короваю (короваї, калачини).

Прощальний молодіжний вечір напередодні шлюбу (дівич-вечір, дружки, збірня): приготування вінків (вінкоплетини, вінки), прибирання гільця (гільце, деревце, вільце), посад молодих, перепій молодих, розплітання коси молодій (розплітник, розплітки, косиці), вбирання вінка молодій, обмін подарунками між молодими (чоботи, рушники).

Весільний день

Розплітання коси і вбирання вінка молодій, одягання молодої.

Виряджання молодих до шлюбу у церкву, церковний шлюб (вінчання), молодих зустрічають після шлюбу.

Весільний поїзд молодого по молоду: приготування учасників поїзда. Викуп за молоду на дорозі (перейма), біля хати (брама, ворітне), у хаті (викуп місця біля молодої).

Посад молодих. Покривання голови молодої (завивання). Розподіл короваю. Виряджання молодої до дому чоловіка.

Зустріч молодих у хаті молодого, обдаровування молодят (перепій, пропій, спомагання). Шлюбна ніч молодих (жомора), оголошення дівочтва.

Після весілля

“Будити”, “вмивати” молодят. Випробовування молодої на господарстві (показувати межі).

“Приносять сніданок” молодій від матері (нести снідання, завірчувати голову).

Прихід родичів молодої на гостину у дім молодого (перезва), забави з передодяганням і бешкетами (циганщина, циганити, переберія, ряджені).

Почергові гостини у весільних чинів (перезівки, бенкат).

Вшанування батьків, які поодружували всіх дітей (одклінщини, вінки).

Весілля сирітське, вдівецьке, приймацьке.

Похорон, поминання

вірування про смерть, передчуття смерті, душу, загробне життя, мерців, померлих родичів; господарські охоронні заходи під час похорону.

Перед похороном: сповіщення про смерть, приготування покійника, жалоба за померлим, цілонічні чування біля покійника (обрядові ігри біля мерця).

Похорон: прощання небіжчика з оселею, рідними; охорона від смерті членів родини, худоби, збіжжя; обдаровування учасників похорону; похорон-весілля дівчини, парубка, дитини; похорон самогубців, відьом, упирів. **Похоронні голосіння** (йойкання, туги), **похоронні пісні, інструментальна музика** (трембіта, дзвони, інструментальна капела).

Після похорону: поминальний обід (обід, комашня, мерлини), поминання душ померлих (дев'ятини, сороковини, роковини, на Великодні свята, Провідну неділю, Зелені свята та ін.).

Оказіонально-обрядовий фольклор

Замовляння (заклинання, заговори, примовки, молитви)

лікувальні: від переляку, кровотечі, зубного болю, пропасниці, наривів, “вроків”; *любовні*: на красу, приворожити, відвернути хлопця чи дівчину; *господарсько-побутові*: на добрий врожай, приплід худоби, від стихійних лих; на початок і по закінченні різної роботи, на новий день, коли вирушають в дорогу, йдуть до сну; *пов’язані з громадським життям*: від ворогів, наклепу, несправедливого суду; шкідливі, злі замовляння, прокляття. Обрядово-магічні дії, предмети, час і умови виконання, носії традиції.

Релігійно-світоглядний фольклор

(міфологічносвітогляді, християнськорелігійні, чарівні,

фантастично-героїчні твори: легенди, духовні пісні,

демонологічні оповідання, прислів’я і приказки, загадки, казки)

про появу світу, землі, астральних тіл; людини, тварин і рослин; хвороб; суспільно-культурних реалій: народів, суспільних верств, предметів праці та побуту (плуг, віз, ковальство, горілка, люлька, тютюнопаління, скрипка та ін.) (легенди);

про Ісуса Христа (мандрівки по землі, страсті Христові), апостолів, святих, про Богородицю (сон, ходіння Богородиці); про чудотворні ікони, святі місця, криниці, чуда; про кінець світу, Страшний Суд, потоп; про пекло; про марноту земного життя, про грішну душу, правду і неправду (легенди, духовні пісні);

про міфічні істоти: велетнів, богатирів, зміїв, песиголовців, морських людей (легенди, казки); про демонічні істоти і сили: чорт, упир, смерть; природні духи (польовик, лісовик, водяник, русалка, мавка); господарсько-домові, хатні духи (домовик, хованець, пасічник, інклюз, злидні); люди з надприродними можливостями (відьма, чарівник, хмарник, майстри-будівельники, вовкулака) (демонологічні оповідання).

Історичний фольклор

(твори про історичні, політичні події та особи далекого й недавнього минулого: пісні, перекази, оповідання, прислів’я і приказки, анекдоти)

про боротьбу українців з турецько-татарськими нападниками, польськими та московськими поневолювачами (козацькі, гайдамацькі, опришківські пісні, перекази); про антикріпосницькі рухи, скасування панщини (пісні, перекази);

про першу світову війну; про національно-визвольні змагання українців ХХ ст.: боротьбу січових стрільців (стрілецькі пісні, спогади), про московсько-більшовицьку та польську окупацію України: насильна колективізація, репресії, голодомор, пацифікація; про український рух опору міжвоєнної доби: боротьба під проводом ОУН, захист Карпатської України (пісні, перекази, спогади);

Додаток № 1. Загальна програма-запитальник “Фольклорна традиція українців”
про другу світову війну; німецьку, совіцьку окупацію (воєнні пісні, перекази, спогади);
про збройну боротьбу Української повстанської армії в роки війни і повоєнний час: підпільна діяльність, арешти, катування, висилання в Сибір, перебування в таборах (повстанські, тюремні пісні, перекази, спогади);
про політичну ситуацію, події, діячів сучасної України: “Помаранчева революція” (2004 року), “Євромайдан”, “Революція гідності” (2013–2014 роки) (пісні, оповідання, перекази, анекдоти);
про походження назви населеного пункту, його частин (кутків, вулиць, присілків, слобід), річок, лісів, гір (легенди, перекази).

Побутовий фольклор

(твори про побут, взаємини різних верств народу, соціальних груп, різних народів; про родинне життя і взаємини: суспільно-побутові та родинно-побутові пісні, балади, перекази, оповідання, анекдоти, прислів'я і приказки, казки)

суспільний побут: про чумаків (чумацькі пісні); про рекрутів, солдатів, жовнірів (рекрутські пісні); про панщину, кріпацьку недолю (кріпацькі пісні, перекази); про бурлакування, наймитування (наймицькі пісні, спогади); про заробітчанство, трудову еміграцію (заробітчанські пісні, спогади), працю у колгоспі; про панів, бідних і багатих (казки, анекдоти); про представників різних професій: лікар, вчитель, міліціонер (“участковий”, “гайшник”), голова колгоспу, військовий та ін. (анекдоти, спогади); про різні народи: москаль, поляк, німець, циган, жид, маляр та ін. (анекдоти, спогади);

родинний побут

про кохання: зустрічі, вірна любов, любові, щасливе одруження; про незгоди у коханні: перешкоди закоханим (батьки на перешкоді, вороги, обмови, нелюб, розлучниця), ревнощі, зрада, розлука; зведення дівчини, неслава; смерть закоханих, зрадженої дівчини (убивство, самовбивство) (любовні пісні, балади).

про родинне життя (щасливе, нещасливе), про жіночу недолю: важке життя невістки в домі злої свекрухи, гірке заміжжя з нелюбом, п'яницею, ревнивцем (пісні, балади); про взаємини зятя і тещі (анекдоти); про взаємини дітей і батьків: невдячні діти; про взаємини братів і сестер; про вдовину долю; про сирітство (сирітські пісні).

Дитячий фольклор

фольклор дітей: пісеньки, приспівки (також календарно-обрядові: зимові, весняні); лічилки, дражнилки (прозивалки); ігри;

фольклор для дітей: колискові пісні (колисанки), забавлянки (пестушки, утішки), скоромовки, безконечники; загадки, вірші; казки (про тварин).

ПИТАЛЬНИК
“ТРАДИЦІЙНА ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА”
(уклала Ірина Федун)

Інструмент

Інструменти досліджуваного середовища: у мандрівних музикантів, пастухів, “троїстих музик”, мисливців; серед дорослих і дітей; використання побутових речей в якості музичних інструментів (ложки, гребінець, пила, пральна дошка); у минулому і тепер (коли з’явився і коли перестав функціонувати).

Назви інструментів (можливо, було кілька), їх складових частин і виконавців.

Конструкція інструментів та їх розміри: змалювати у “польовому зошиті” кожен інструмент і виміряти усі його складові частини і/або сфотографувати поруч із лінійкою, а також зробити світліну виконавця, який грає на цьому інструменті.

Спосіб тримання інструментів при грі, чи завжди однаково і чому змінювали. Виконавські можливості і способи гри, різниця між тим, як грали на інструменті колись і тепер (якщо є).

Виготовлення інструментів: нагоди для виготовлення, вибір матеріалу, критерії оцінки сировини, сила комбінації матеріалу, підготовка, його обробка, час виготовлення, необхідні умови праці, інструменти для виробництва, наявність заготовок і схем у майстра, послідовність виготовлення, магічні моменти при творенні, традиційні пропорції: чим заміряються, як, спосіб з’єднання окремих частин, випробування акустичних можливостей, розігрування.

Майстри інструментів: які інструменти робив майстер, які самі люди, а які купували та де; хто із майстрів славився у селі, відомості про майстрів: навчання, діяльність тощо.

Згадки про інструменти у казках, переказах, легендах, піснях, приказках.

Музикант

Навчання музиканта: у скільки років почав грати; хто вчив і як; чи батьки не перечили навчанню музиці; як вчитель визначав музичний хист дитини; як музикант запам’ятовував мелодії, на слух чи зорово; чи швидко запам’ятовував; чи точно копіював вчителя, чи вносив щось своє, і як вчитель на це реагував; чи давав вчитель якісь завдання, з чим мав прийти учень на наступний урок; із чого починалося кожне заняття; форма плати за навчання; чи були після навчання особливі відносини між учителем і учнем; стосунки між учнями одного вчителя; чи хотів музикант, щоб його діти теж грали (як учив своїх дітей; що робив, коли народжувалася дитина, щоб була музикантом; чи були якісь забавлянки, ритмічні вправи тощо).

Музична діяльність інструменталіста: коли, на чому і з ким грав, участь у культурних заходах середовища (виступах хорів, самодіяльних колективів), чи заробляв музикант гроші лише грою, чи ще якимось особливим заняттям (майструванням); прізвиська музикантів (як виникли; чому одні мають, інші ні); вікова межа для музиканта, після якої він не грає (в капелі, пастухом, взагалі).

Географія гри музиканта (де і як часто грав музикант).

Участь в ансамблях: коли об’єднувалися в ансамблі; як такі ансамблі називалися; діючі ансамблі за пам’яті інформанта, хто в них грав (“паспортні” дані) і на чому; розміщення музикантів у капелі, як воно змінювалося при різних нагодах; стосунки між капелами своїми і з сусідніх територій; інновації в структурі капели і чим це було обумовлено, склад традиційного ансамблю: до Першої світової війни, у міжвоєнний період, післявоєнні часи; чи не було в селі панських оркестрів, духових оркестрів, коли з’явилися “вчені” музиканти і як вплинули на традиційних.

Цехові професійні організації музикантів: у селі або в сусідніх місцевостях, відкриті чи таємні, власна мова чи жаргон музикантів.

Інуетнічні музиканти: яких народностей, взаємини з автохтонним середовищем.

Ставлення середовища до музикантів: добрих і поганих, як слухачі виявляли своє ставлення, якими словами хвалили чи ганили; чи відрізнялося чимось весілля, похорон музиканта; фольклорні твори (легенди, перекази, казки, пісні) про музикантів і як вони самі до них ставляться.

Музика

Навчальний і дитячий репертуар: мелодії, що слугують виключно для навчання; казки, забавлянки для дітей з інструментальними епізодами.

Гра музиканта (ансамблю) на: хрестинах, весіллі, проводах у солдати, похороні; зимові свята (Різдво, Василя, Водохреще, м’ясниці), весняні (закликання весни, Великдень, провідний тиждень, Юрія), літні (Зелені свята, Купала, Петра, Куст, Стріла), осінні; при збиранні зерна (жнивні), косінні, на толоці, як пасуть худобу та ін.; на забавах і танцях. Детально з’ясувати послідовність дійств та особливості інструментального супроводу, який їх супроводжує (наприклад, підготовка музикантів до гри; час і тривалість гри; склад інструментів; місце знаходження музикантів і їх розташування; оплата; в які моменти обрядів чи дійств музиканти могли не грати, а в яких грати було обов’язково).

Сигнальні мелодії: сигнали церковних дзвонів з різних нагод (етапів служби, на похорон, на здоров’я, для худоби, про небезпеку – грозу, пожежу тощо); пастуші сигнали (проголошення тієї чи іншої фази трудової днини: ранок, схід сонця, полудень, заклик до відповідної трудовому режиму акції: до водопою; чи періодично змінювали сигнали і як про це домовлялися).

Репертуар мандрівних музикантів: що грали і чи мали власну послідовність виконання музичних творів; як це залежало від місця (біля церкви, хаги, на ярмарку) та слухачів.

Спів музикантів при гри: виконавці на яких інструментах могли одночасно й співати (можливо, лише цимбаліст, басист чи бубніст); якщо співали, то чи переривали гру, чи під час гри; чи перестроювали інструмент спеціально для співу.

Назва мелодії твору (“голос”, “нута”), кожного твору чи його частини.

Походження творів: які твори вважалися місцевими, а які напливовими, взагалі чужоземними; які виконавець знає інуетнічні твори (білоруські, російські, єврейські, циганські, німецькі, польські тощо).

Історичні зміни: різниця між тим, які твори грали колись і тепер, коли і чому відбулися зміни.

СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПИТАЛЬНИК “ГАЇВКИ”

(фрагмент, за книгою: Михайло Мишанич. Гаївки:
Сюжетно-тематичний питальник. Львів, 1996. 16 с.)

1. Чи були (і чи є ще тепер) у вашому селі такі молодіжні забави зі співами, що відбувалися на Великдень коло церкви – гаївками їх називають?
2. Чи вони називалися у вас “гаївки”, чи якимось інакше: “ягілки”, “магілки”, “веснянки”, “галі”...
3. А як про них казали: співати гаївки чи бавити гаївки, а може водити, кликати гаївки, чи якимось інакше?
4. А хто мав право бавити гаївки: тільки дівчата, або дівчата разом з хлопцями, або і молодь і жонаті – всі хто хотів?
5. А чи мали групи хлопців або дітей в той час свої окремі, інакші ніж у дівчат, забави?
6. Чи була така гаївка, що нею належалося починати, чи починали якою-небудь?
7. Чи і решту гаївок співали у певному, встановленому порядку одну за другою, чи як випадє?
8. А чи була така гаївка, що нею належалося закінчувати усі великодні забави?
9. А чи бувало, що молодь співала собі гаївки до Великодня?
10. А коли починали бавити гаївки – в неділю одразу після обіду, чи аж увечері? Як довго бавили того дня?
11. Чи бавили ще гаївки в понеділок, вівторок, або інші наступні дні?
12. А окрім як коло церкви, чи співали їх ще десь в інших місцях: на цвинтарі, десь за селом на вигоні, при гостині в хаті?
13. А коли був кінець гаївки – день, після котрого співати їх вже не годилося?
Увага: після кожної звукозаписаної гаївки треба тут же просити виконавця наговорити на магн. стрічку ще пояснення.
14. – як цю гаївку у вас бавили (оскільки в різних населених пунктах один і той же гаївковий сюжет бавлять, як правило, по-різному) та
15. – чи записана гаївка є своя, з цього села, чи почута (вивчена) десь в іншому населеному пункті, або в школі, в садочку...

* * *

16. Гаївка про те, як сіють, росте, цвіте, рвуть та їдять мак:
Ой пташку, горобчику,
Чи не був ти в городчику,
Чи не видів ти, як сіють мак?
17. Про огірочки:
Зав’яжітсь, огірочки,
Заким будут насінночки,
Жовтий цвіт, жовтий цвіт.

18. Як дівчина садила і вирощувала грушку:
Ой вийду я за воротонька,
Свою грушку посаджу.
19. Про те, що дівчині наймиліша розмова – з милим:
Ой зацвили фіялоньки, зацвили,
Аж ся гори з долинами прикрили.
Збирала їх Марусенька знизенька,
А за нею ї батенько зблизенька.
20. Про просо:
“А ми просо сіяли, сіяли”.
“А ми просо видопчем, видопчем”.
21. Вже було про мак, огірочки, просо, фіалки, грушку. А чи не було у вас гаївок про якусь іншу
а) городину – капусту, цибулю, часник, петрушку, фасоллю...
б) квіти – рожу, барвінок...
в) дерева – вишню, дуб, калину, тополю...
22. Про зайчика:
Ані тобі, заєнку, ані вискочити,
Ані тобі, заєнку, ані виглянути.
Заєнку, за головоньку.
23. Про голубку:
Ми голубку уловили,
Кругом, кругом обступили,
Ой голубко, чого тужиш?
Вибирай си, кого любиш.
24. Про перепілку, що їй козаки несуть подарунки:
Перепілко, козаченьки ідуть,
Перепілці черевички несуть.
25. Про перепілку, що їй болить голова, рученьки, ніженьки...
А в нашій перепілці та й головка болить.
26. Про квочку і четверо/семеро “курчат”-хлопців:
Вивела квочка четверо курят.
Перше курятонько – Стахів синонько...
27. Про “качура”, що вибирає собі щонайкращу дівчину:
Сидить качур, сидить качур,
в гороховім вінку, в гороховім вінку.
28. Про кізлика/князя, що показує, як бузьки/кози скачуть:
Повідай же, князю, правду,
Ой як же то кози скачуть?

КОНТЕКСТНИЙ ПИТАЛЬНИК

Виконавський контекст:

важливі біографічні дані респондента (цю інформацію фактично не випитуємо, а фіксуємо під час розмови, деталізуючи додатковими запитаннями про тривалість, час, місце і т. д.): участь у війнах, визвольній боротьбі ОУН-УПА, підпіллі, збройних конфліктах, переселення (депортації, наприклад, “Вісла”), виселення на заслання (у Сибір, в Азію), на примусові роботи, перебування у тюрмі, виїзди на заробітки, побут в армії, значні події особистого життя (раннє сирітство, наймитування, одруження і переїзд в іншу місцевість) та ін.;

характеристика особистості респондента – темперамент (описово: людина спокійна, повільна, енергійна і т. д.); фізичний стан (зважаючи на вік: добрий, задовільний, поганий та ін.); пам’ять (наскільки добре пам’ятає текст творів, мелодію); музикальність (наскільки впевнено веде мелодію, голосові дані, знання музичної грамоти: чи навчився у школі, самотужки); культура й особливості мови (говорить діалектом, місцевим чи немісцевим, літературною мовою, “суржиком”; підлаштовується до мови збирача); ставлення до збирача, комунікативність (приязне, відкритий у спілкування, мовчазний та ін.);

виконавсько-музична діяльність респондента – займається любительським (“для себе”, “при нагоді”) чи народно-професійним виконавством (наприклад, на весіллі, хрестинах, похоронах, толоках, музиках); бере участь у народних професійних, клубних ансамблях, хорах, інших колективах (вказати тривалість, систематичність); бере участь у конкурсах, фестивалях;

виконавсько-музичні традиції родини респондента – від кого навчився співати, грати (від родичів, односельчан, ровесників, знаних авторитетних сільських виконавців); музичні традиції родини: чи були в родині знані виконавці (співачи, музики-інструменталісти, оповідачі).

Культурний контекст – відомості про культурно-мистецьке середовище, оточення респондента – культурні осередки та рівень їхньої активності:

- а) до першої світової війни: церква, школа; товариства “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, гастролі театрів;
- б) у міжвоєнні та воєнні часи: клубний, просвітянський фольклоризм, пісенність національно-визвольного руху;
- в) друга половина ХХ ст., доба державної незалежності України: поява та розповсюдження радіо, платівок, кіно, телебачення; місцева художня самодіяльність: шкільний, клубний, церковний хори, хор-ланка, інструментальні, вокально-інструментальні ансамблі (естрадні, народно-традиційні), духові оркестри; театральні постановки тощо.

ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Серія ЕК_12AV20130701. – Справа ЕК_12AV20130701_boyko

Львівський національний університет імені Івана Франка

Фольклорний архів

Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ)
вул. Університетська, 1, ауд. 345, 79000 м. Львів, Україна,
тел.: 0322 2394720, e-mail: folklorelaboratory@gmail.com

**ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЗБИРАЧА / ЗБИРАЦЬКОЇ ГРУПИ
СТУДЕНТСЬКОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНОЇ
ЕКСПЕДИЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ**

Тип польового
дослідження:

студентська фольклористична експедиційна
практика (академгрупа ФЛу-16)

Термін:

1–16 липня 2013 року

Місце проведення:

село Головецько, сільрада Головецько
село Мшанець, сільрада Мшанець
село Галівка, сільрада Мшанець
село Грозьово, сільрада Грозьово
Старосамбірський район
Львівська область

Збирач(-и):

студенти академгрупа ФЛу-16
Ірина Бойко
Марія Комар
Оксана Кметь

Керівник(-и):

доц. Андрій Вовчак
доц. Ірина Довгалюк

Львів – 2013

ЗВІТ

про студентську фольклористичну експедиційну практику
та опрацювання фольклорно-етнографічних матеріалів

1.	Назва польового дослідження:	Бойківщина–Опілля – 2013 (Львів – Старий Самбір – Головецько)
2.	Тип польового дослідження:	студентська фольклористична експедиційна практика (академгрупа ФЛУ-16)
3.	Термін:	1–16 липня 2013 року
4.	Місце проведення (населений пункт, район, область):	Львівська область Старосамбірський район осідок – село Головецько
5.	Збирач(-и) (ім'я, прізвище, академгрупа):	Ірина Бойко, ФЛУ-16 Марія Комар, ФЛУ-16 Оксана Кметь, ФЛУ-16
6.	Керівник(-и):	доц. Андрій Вовчак, доц. Ірина Довгалюк
7.	Етнографічний район/регіон:	Бойківщина – Опілля
8.	Обстежені населені пункти (загальна кількість; тип, назва, кількість записаних сеансів, кількість опитаних респондентів; ! – найпродуктивніші населені пункти):	Усього: 4 1. село Головецько – 5 сеансів, 7 респ. 2. село Мшанець – 2 сеанси, 2 респ. 3. село Галівка – 3 сеанси, 4 респ. 4. село Грозьово – 3 сеанси, 4 респ. (!) село Головецько (!) село Галівка (!) село Грозьово
9.	Кількість проведених сеансів (! – найпродуктивніші сеанси):	Усього: 13 (!) сеанс № 2 (!) сеанс № 8 (!) сеанс № 9 (!) сеанс № 11 (!) сеанс № 13
10.	Опитані носії традиції (загальна кількість; стать; ! – найпродуктивніші респонденти, номер сеансу):	Усього: 17 респондентів Чоловіки: 4 Жінки: 13 (!) респ. 1 і 2 (сеанс № 2) (!) респ. 1 (сеанс № 8) (!) респ. 1 (сеанс № 9) (!) респ. 1 і 2 (сеанс № 13)

Додаток № 6. Звіт про студентську фольклористичну практику

ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Серія ЕК_12AV20130701. – Справа ЕК_12AV20130701_boyko. –
Одиниця зберігання ЕК_12AV20130701_boyko_zvit_praktyka

11.	Зафіксований фольклорно-етнографічний матеріал – загальна кількість творів (включно з коментарями про обряди). Вказати п'ять кількісно домінуючих жанрів (без коментарів про обряди):	Усього: 226 1. любовна пісня 2. родинно-побутова пісня 3. весільна ладканка 4. весільна пісня 5. повстанська пісня
12.	Твори, жанри, які заслуговують на особливу увагу:	Вівкання, весільні ладканки, а також спогади про міжвоєнні та повоєнні часи
13.	Сучасний стан традиційної культури у досліджених пунктах (активно побутує, завмирає, у пам'яті людей, вигасла):	Традиційна культура ще живе у пам'яті старшого та середнього покоління людей, але побутує не дуже активно, поступово завмирає.
14.	Форми фіксації фольклорного матеріалу – зазначити: папір, аудіо, відео, фото. Вказати кількісні характеристики фіксацій:	1) папір – “польовий зошит” 2) аудіо – 15 год. 31 хв. 3) відео – 00 год. 00 хв. 4) фото – 54 шт.
15.	Технічні засоби фіксації матеріалу (вказати марку апарата, рік випуску / придбання, формат фіксації: аналоговий / цифровий):	1) диктофон: Olympus WS-321M, 2010 р. в., цифровий. 2) відеокамера: – 3) фотокамера: Canon Power Shot A480, 2008 р. в., цифровий.
16.	Зауваження і пропозиції щодо проведення студентських експедиційних практик	© Психолога для колективної праці... І, якщо буде можливість, замовити якнайбільше погодних днів :)

Звіт уклав/уклала (ім'я, прізвище, дата):

Ірина Бойко
Марія Комар
Оксана Кметь

10 жовтня 2013 року

Додаток № 7. Збирацький сеанс (паспортний бланк і текстова транскрипція)

ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Серія ЕК_12AV20130701. – Справа ЕК_12AV20130701_boyko. – Одиниця зберігання ЕК_12AV20130701_boyko_seans01. – Документ ЕК_12AV20130701_boyko_seans01_text01

Фольклорний архів

Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ)

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, ауд. 345, 79000 м. Львів, Україна
тел.: 0322 239 47 20, e-mail: folklorelaboratory@gmail.com

ЗБИРАЦЬКИЙ СЕАНС

01. Назва польового дослідження:	Бойківщина – 2013 (Львів – Старий Самбір – Головецько)
02. Шифр польового дослідження:	ЕК_12AV20130701
03. Тип:	студентська фольклористична експедиційна практика (академгрупа ФЛу-11)
04. Термін:	1–21 липня 2013 року
05. Керівник(и):	доц. Андрій Вовчак, доц. Ірина Довгалоук
11. Архівний шифр сеансу	ЕК_12AV20130701_boyko_seans01
12. Дата сеансу:	3 липня 2013 року
13. День тижня:	середа
14. Свято / будень:	будень
15. Час початку сеансу:	12 год. 05 хв.
16. Час кінця сеансу:	15 год. 30 хв.
17. Місце проведення сеансу: тип і назва населеного пункту:	село Головецько
18. Місцева (давня) назва населеного пункту:	–
19. Назва частини населеного пункту:	–
20. Сільрада:	Головецько
21. Район:	Старий Самбір
22. Область:	Львів
23. Країна:	Україна
24. Характер і умови проведення сеансу; контекст запису:	сеанс імпровізований, відбувався у приміщенні (у хаті респондентки № 2); контекст запису – штучний
25. Присутні слухачі:	онуки респондентки, непомітно
Аудіофіксація:	
31. Апарат аудіозапису (марка, рік):	цифровий диктофон Olympus WS-450SM, 2010 р. в.
Мікрофон (зовнішній/вбудований, рік):	внутрішній
Носій аудіозапису (тип, рік):	вбудована флеш-пам'ять
Живлення (автономне/мережа):	автономне
32. Якість аудіозапису:	добра
33. Архівний шифр аудіозапису:	ЕК_12AV20130701_boyko_seans01_audio01.wma
34. Формат аудіозапису:	цифровий
Відеофіксація:	
35. Апарат відеозапису (марка, рік):	–
36. Архівний шифр відеозапису:	–
37. Формат відеозапису:	–
Фотофіксація:	
38. Апарат фотофіксації (марка, рік):	цифрова фотокамера Olympus SP-510UZ, 2006 р. в.
39. Архівний шифр фото:	ЕК_12AV20130701_boyko_seans01_photo01–04.jpg
40. Формат фото:	цифровий

Додаток № 7. Збирацький сеанс (паспортний бланк і текстова транскрипція)

ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Серія ЕК_12AV20130701. – Справа ЕК_12AV20130701_boyko. – Одиниця зберігання ЕК_12AV20130701_boyko_seans01. – Документ ЕК_12AV20130701_boyko_seans01_text01

41. Дані про респондента (респондентів):

№	Ім'я, по батькові, прізвище (дівоче; вуличне прізвисько)	Р. н.	Місце народження	Соціальне походження	Освіта	Рід занять, фах	Музичний інструмент
1.	Марія Миколаївна Зинич (дівоче – Чижик)	1938	село Головецько, Старосамбірський район, Львівська область	з селян	7 класів	в колгоспі	–
2.	Ганна Федорівна Голотяк (вуличне – Дубільова)	1931	село Головецько, Старосамбірський район, Львівська область	з селян	3 класи	в колгоспі	–

51. Зафіксований репертуар респондента (респондентів):

№ / назва одиниці / хронометраж / виконавці / жанр твору: народне / наукове визначення

[Список одиниць сеансу формується автоматично за заголовками одиниць за допомогою програмної функції "поле" (вставка – поле – код поля ТОС – формувати заголовки за стилем 01_seans_zaholovok_odunysi). – Операцію виконує архівіст].

1. [Весілля]/02:10/1,2/коментар/.....	3
2. Тату, тату, і ви, мамо, просимо вас, поблагословіть молодих іти барвінок різати/04:56/2/ благословити/весільне благословення/	4
3. Підемо по барвінок, будемо вити вінок/05:26/1,2/ладкають/весільна ладканка/	4
4. Де ж то та городниця, що город городила?/07:42/1,2/ладкають/весільна ладканка/	5
5. Вийся, віночку, глатко/08:50/1,2/ладкають/весільна ладканка/	5
6. Благослови, татунийку, щасливи вісілляйко/09:34/1,2/ладкають/весільна ладканка/	6
7. Благослови, матіночко, щасливи вісілляйко/09:53/1,2/ладкають/весільна ладканка/	6
8. Сійти пшиничку, сійти/12:16/1,2/ладкають/весільна ладканка/	6
9. Ютко, матінко, ютко, вправляй нас хутко/12:41/1,2/ладкають/весільна ладканка/	6
10. Перед нас положено/15:06/1,2/ладкають/весільна ладканка/	7
11. Не встрахай нам ся, сватку/15:45/1,2/ладкають/весільна ладканка/	8
12. Кухарка си загоріла, а староста впився/17:05/2/–/весільна приспівка/	8
13. Та бо чие весілляйко? Й пана молодого/18:55/2/коломийка/весільна приспівка/	8
14. Чия то дівчиночка, й ци ни мого вуйка?/19:09/2/коломийка/весільна приспівка/	9
15. Постпівайми си нині, бо'зь ми при родині/19:35/1,2/ладкають/весільна ладканка/	9
16. Втелилася Крася, бо заправлена каша/21:14/1,2/ладкали, чи каша заправлена/весільна ладканка/	9
17. Чи я тобі, моя мамо, бульбу не копала/24:11/2/–/весільна приспівка/	10
18. Вже би'м біла їхала, вже би'м біла йшла/25:50/2/–/весільна пісня/	10
19. Ой віддаеш, мамцю моя, наймолодшу дівку/28:12/2/–/весільна приспівка/	11
20. А дай же ми, моя мамцю, й корову з телятьом/28:47/2/–/весільна приспівка/	11
21. Ломи, нивісто, клинці, щоб'ис родила хлопці/29:30/1,2/ладкають/весільна ладканка/	11
22. Стій, зятю, на вороті/31:36/1,2/ладкають/весільна ладканка/	12
23. Вийди, вийди, Кострубата/33:19/1,2/ладкають/весільна ладканка/	12
24. Й утваряй, маги, ліску, веде ти син нивістку/34:57/1,2/ладкають/весільна ладканка/	12
25. Не встрахай нам ся, сватку/35:12/1,2/ладкають/весільна ладканка/	12
26. Перед нас положено/37:45/1,2/ладкають/весільна ладканка/	13
27. Нема нашої свахи/38:30/1,2/ладкають/весільна ладканка/	13
28. Ой як тяжко горі водов камінець котити/40:41/2/–/весільна приспівка/	13
29. Староста курку крася, а все ся позирає/43:03/1,2/ладкають/весільна ладканка/	14

Додаток № 7. Збирацький сеанс (паспортний бланк і текстова транскрипція)

ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Серія ЕК_12AV20130701. – Справа ЕК_12AV20130701_boyko. – Одиниця зберігання ЕК_12AV20130701_boyko_seans01. – Документ ЕК_12AV20130701_boyko_seans01_text01

30. Ой ніхто так не дарує, як батько дарує/45:34/2/–/весільна приспівка/ 14
 31. Ой устань же ми, підоймімся, здіймім шапочки, поклонімся/46:31/1,2/ладкають/весільна ладканка/ 14
 32. Ластовицька, ластовицька, та я ни загину/49:43/2/“ластовицька”, танець/любовна пісня/ 15

61. Важливі біографічні дані про респондента (респондентів):

Респондентка № 2 під час війни втратила батька, її виховувала лише мати. Про свою освіту респондентка № 2 сказала: “Я хоба за Польщі кінчила другий клас і то пішла до школи, ше не мій час був, я мала хоба семий рік. Пішла в школу, война, село спалили, все згоріло. Там пішла в село сусідське, там була корчма. Таку собі школу зробили з тої корчми. Третій клас – і так закінчилось, а потом батька си вбили, а брат си лишив та й ми пустили брата вчити, а я все так”.

62. Характеристика особистості респондента (респондентів):

Респондентки попри свій вік мають добрий фізичний стан, рухливі, мають хорошу музичну пам'ять, розмовляють місцевою говіркою, доброзичливі у ставленні до збирачів, привітні. Респондентка № 1 емоційна, має холеричний характер; розповідала дуже емоційно. Респондентка № 2 спокійна та врівноважена жінка.

63. Виконавсько-музична діяльність респондента (респондентів):

Респондентка № 2 добре веде мелодію, співає чисто, ладкає впевнено. Має добру пам'ять, знає дуже багато фольклорних текстів і легко ними оперує. За словами респондентки, її часто запрошували співати на весіллях.

64. Виконавсько-музичні традиції родини респондента (респондентів):

Респондентки навчилися співати від матерів.

71. Загальні відомості про культурне середовище, оточення респондента (респондентів):

Сьогодні у селі є школа. Клуб провадить досить активну культурно-просвітницьку діяльність, періодично готує концертну програму для “Бойківських фестин”, що проводиться в Турківсько-му районі.

81. Дані про збирача (збирачів):

№	Ім'я, прізвище	Освіта	Фах, професія	Збирацький стаж	Функція у сеансі
1.	Ірина Бойко	студент	фольклорист	1 експедиція	опитувач, аудіотехнік
2.	Марія Комар	студент	фольклорист	1 експедиція	протоколіст
3.	Оксана Кметь	студент	фольклорист	1 експедиція	фототехнік

91. Транскриптор текстів / мелодій:

Ірина Бойко

92. Дата заповнення, укладач сеансу:

4.10.2013 року

Ірина Бойко

93. Дата прийняття сеансу в архів, архівіст:

20.11.2013 року

Андрій Вовчак

94. Перевірка сеансу:

11.02.2014 року

Марія Папіш

1. [Весілля]/02:10/1,2/коментар/

Збирач-1): [далі подано З-1).:] Може розповісте нам, як то колись весілля святкували? От з чого починалося, що робили, як то було?

Респондент-1): [далі подано Р-1).:] Та як було, начинали, файно, музика грала.

З-1): А коли весілля колись святкували? В які дні тижня?

Р-2): Вівторок, четвер.

Р-1): В суботу рідко, бо казали, що то той ...?... тиждень.

Р-2): В суботу рідко: в четвер, в вівторок, в неділю.

З-1): І з чого починалося?

Р-2): Та йшли по барвінок, на самий перед йшли по барвінок, різали барвінок, тоді при-йшли, сідали за стів.

Додаток № 7. Збирацький сеанс (паспортний бланк і текстова транскрипція)

ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Серія ЕК_12AV20130701. – Справа ЕК_12AV20130701_boyko. – Одиниця зберігання ЕК_12AV20130701_boyko_seans01. – Документ ЕК_12AV20130701_boyko_seans01_text01

З-1): А хто йшов різати барвінок?

Р-1): Жінка.

Р-2): То йшов староста, і йшли дружки, і йшов молодий, ну там якась близька родина. То мали різати барвінок до обіда, до другої години.

З-2): А чому так до дванадцятої години?

Р-1): То як ся хто, й до першої можна було. Благословили.

Р-2): Щоб благословення було до обіда. Щоби не було після обіда.

З-1): А як то благословили?

Р-2): Ну йшли, сідали там за стіл, і кликали батька та й матір.

2. Тату, тату, і ви, мамо, просимо вас, поблагословіть молодих іти барвінок різати/04:56/2/благословити/весільне благословення/

І там староста ставав і казав: “Тату, тату, і ви, мамо, просимо вас, поблагословіть молодих іти барвінок різати”. І батько казав: “Най їх Бог благословить, і ми благословимо”. І хто там був, так всі говорили.

Р-2): Музика заграла і тоді пішли різати барвінок. З музикантами йшли: скрипка, бубен, цимбали, хтось мав сопілку.

Р-1): І цимбали, і скрипка.

3. Підемо по барвінок, будемо вити вінок/05:26/1,2/ладкають/весільна ладканка/

1. Підемо по барвінок, 2

Будемо вити вінок.

2. Свойому дитятойку 2

Й на любе вінчанійко.

3. На любе вінчанійко, 2

На довге мешканійко.

З-1): А взагалі куди йшли по барвінок?

Р-2): По барвінок не йшли під захід, а йшли під сонце. Договарювалисі з якоюсь господинею, в котрої господині в городі був барвінок.

Р-1): Договарилисі і пішли.

Р-2): Як різали барвінок, брали свячену воду, брали, брали перстені, брали свій ніж.

Р-1): Перстень мав бути той, що вінчатися мали.

Р-2): Шлюбний перстень молодого, і так набирали три листки, і три листки загинали в перстень.

Р-1): Не три листки, а три гілочки. В оден перстень мали продівати три рази, три рази по три, і то так, або для молоді, або для молодого.

З-1): І то як проділи, і через перстень відрізали?

Р-2): Відрізали копійками.

Р-1): І брали хлопця молодого, маленького хлопчика брали.

Р-2): Мало, мало, рочків п'ять, шість, би той хлопчик різав сам, і потім, як то сказали, шафля, такий ящикоч малий, у нас називається шафля.

Р-1): Такий кошничок, як паску святить.

Р-2): Клади свячену воду, клади хліб і той барвінок. І там уже різали багато, зразу різали три гілочки, а потім скільки вже треба.

З-1): То разом різали для молоді і для молодого?

Р-1): Не, окремо, окремо. Для молоді різали собі дома, а молодому собі окремо різав.

З-2): То молода йшла окремо різати?

Р-1): Молода йшла різати в п'ятницю барвінок, тому що в п'ятницю прибирали, вінчики плели для молоді і для дружок, сплітали вінчики, то їх в п'ятницю прибирали.

Р-2): Ми говоримо за молодого. Нарізали барвінку і потом та господиня наперед, як вони прийшли, брала таке велике з водов, і покропила цей барвінок свяченув водов, і потім вже

ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Серія ЕК_12AV20130701. – Справа ЕК_12AV20130701_boyko. – Одиниця зберігання ЕК_12AV20130701_boyko_seans01. – Документ ЕК_12AV20130701_boyko_seans01_text01

нарізала барвінку. І брали гостину, брали горілку, закуску, там ще ся гостили в тім городі, ладкали, віншували господині.

З-1): А ну заладкайте до того барвінку?

Р-1): “Де ж то та городниця шо город городила...” Ну та співайте!

4. Де ж тота городниця, шо город городила?/07:42/1,2/ладкають/весільна ладканка/

1. Де ж тота городниця, 2

Що город городила?

2. Що город городила, 2

Барвінку насадила.

3. Ни бануй, городойку, 2

Що ми тя звоювали.

4. А ми тя ни звоювали,

Ми тя піновили [1].

5. Ми тя піновили,

Горівков скропили.

[1] Піновили = підновили. – Примітка транскриптора.

Р-1): “Горівков напоїли”, ни скропили.

Р-2): Ну, та й йдут додому.

З-1): То справді так скроплювали горілкою?

Р-1): Так, так!

Р-2): Не, водов свяченов.

Р-1): Але так ся ладкає.

Р-2): І збіжжям ся обсівали, і брали, де там ті віночки, там мав бути у тій корзині, мав бути овес, або пшениця, як хто не мав овес, і так обсіяли кругом, і посвятили свяченов водов, тоді погостили, хто там був, і зібралися.

З-3): А ше ви казали, шо віншували тій господині, чий барвінок?

Р-1): Та віншували: “Дай вам, Боже, здоров'я!” Ота співала ту пісню, потім віншували господині, щоб Бог дав на другий рік ще краший барвінок, так заспівали та й пішли. Тоді приходять до хати, починають вінці вити. Сідає тота старостіна за стіл, бере той барвінок, і вже [в'є] вінки, молодому вінок і молодій вінок.

Р-2): Не, не. В молоді, хіба в'є молодій в п'ятницю, а в суботу вони собі свої, там є друга старостіна. То молодий вже в суботу іде різати барвінок, молода ріже в п'ятницю, а в суботу ріже молодий собі окремо, і тоді в суботу у молодого в'ют вінок, там для дружбів не в'ют. У молоді в'ют для трьох дружок і для молоді четвертої. А в молодого в'ют, хіба молодому віночок, такий маленький на груди, і для молоді такий маленький на груди тоже. І то тоді зів'ют ті віночки, і причіпляют старшому дружбови для молоді вінок. Коли молодий приходит за молодов, тепер переважно весілля вже разом справляють, а колись так було: молодий собі справляв, а молода собі окремо справляла, і коли тоді молодий йшов за молодов з всіма своїми гостями і брали там торгувалися, викупували той вінок за горілку. Ну, там три літри чи дев'ять літрів горілки брали, молода мусіла давати, там той староста давав, і вони тоді знімали з дружби той вінок і причіпляли молодій. І так воно було. Та й зачинають тоті вінки вити, та й ладкают:

5. Вийся, віночку, глатко/08:50/1,2/ладкають/весільна ладканка/

1. Вийся, віночку, глатко, 2

Як чирвонийки ябко.

2. Ябко ся чирвоніє, 2

Вінок ся зеленіє.

З-1): А чи пекли в вас коровай?

Р-2): Та тепер печуть, а колись ні. Колись вівсяний хліб був з вівса.

ШИФРАТОР

для створення імен архівних документів

Електронну архівну папку та архівні документи найменуємо за допомогою спеціального шифру – наприклад: ЕК_12AV20130701_boyko – до складу якого зокрема входять *номер області* України, де проходило польове дослідження (у прикладі: 12), та *ініціали імені і прізвища* керівника студентської фольклористичної практики (у прикладі: AV). Номер області визначаємо за допомогою шифратора “Області України”. Ініціали керівника практики – за допомогою шифратора “Керівники практики”.

Шифратор “Області України”

за чинним політико-адміністративним поділом

область	номер у шифрі
Вінницька область	01
Волинська область	02
Дніпропетровська область	03
Донецька область	04
Житомирська область	05
Закарпатська область	06
Запорізька область	07
Івано-Франківська область	08
Київська область	09
Кіровоградська область	10
Луганська область	11
Львівська область	12
Миколаївська область	13
Одеська область	14
Полтавська область	15
Рівненська область	16
Сумська область	17
Тернопільська область	18
Харківська область	19
Херсонська область	20
Хмельницька область	21
Черкаська область	22
Чернівецька область	23
Чернігівська область	24
Автономна республіка Крим	25

Шифратор “Керівники практики”

Викладачі Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси, які керують організацією і проведенням студентських фольклористичних практик.

викладач-керівник практики	літерне позначення у шифрі
Андрій ВОВЧАК	AV
Ярослав ГАРАСИМ	YH
Олена ГІНДА	OH
Ігор ГУНЧИК	IH
Ірина ДОВГАЛЮК	ID
Василь ІВАШКІВ	VI
Руслан МАРКІВ	RM
Богдана ОЛЕЙКО	BO
Святослав ПИЛИПЧУК	SP
Лілія ПІДГОРНА	LP
Олена СИРОЇД	OS
Ганна СОКІЛ	HS
Ірина ФЕДУН	IF
Михайло ЧОРНОПИСКИЙ	MCH

ЗМІСТ

Передмова	3
Навчально-методичні засади фольклорного документування	4
1. Організація фольклористичного польового дослідження	5
1.1. Теоретична і практична підготовка фольклористичного польового дослідження	5
1.2. Підготовка програми-запитальника	5
1.3. Технічне забезпечення фольклористичного польового дослідження	7
1.4. Індивідуальне приготування учасника фольклористичного польового дослідження	7
1.5. Передви́зний збір для перевірки комплектності експедиційної групи	8
1.6. Виїзд учасників експедиції у місце обстеження	8
2. Методика польової роботи	9
2.1. Початок фольклористичного польового дослідження	9
2.2. Пошук респондентів	9
2.3. Організація збирацького сеансу	10
2.4. Проведення збирацького сеансу	13
2.4.1. Аудіо- та відеофіксація збирацького сеансу	13
2.4.2. Фотофіксація збирацького сеансу	16
2.4.3. Писемна фіксація збирацького сеансу в “польовому зошиті”	17
2.5. Узгодження збирацької праці учасників фольклористичного польового дослідження	18
3. Упорядкування зібраних фольклорних матеріалів	19
3.1. Упорядкування електронних файлів фольклорних матеріалів	19
3.2. Найменування електронних файлів фольклорних матеріалів	20
3.3. Резервне копіювання електронних документів	21
4. Транскрибування словесних текстів зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів	22
4.1. Упорядкування електронних файлів транскрипцій	22
4.2. Упорядкування й оформлення тексту транскрипції	23
4.3. Текстологічне опрацювання транскрипції	26
5. Архівування зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів	32
5.1. Виповнення паспортної та супровідної документації зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів	32
5.2. Каталогізація зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів	36
5.3. Виповнення паспортної документації і каталогізація зібраних фольклорно-етнографічних фотоматеріалів	38
6. Оформлення матеріалів фольклористичної практики для здачі у фольклорний архів кафедри	44
6.1. Оформлення збирацьких сеансів	44
6.2. Оформлення паперової архівної папки	44
6.3. Звіт про фольклористичну практику та опрацювання фольклорно-етнографічних матеріалів	44

6.4. Укомплектування носія електронних файлів матеріалів фольклористичної практики	45
6.5. Порядок комплектування паперової архівної папки	45
Список рекомендованої літератури	46
Додатки	48
№ 1. Загальна програма-запитальник “Фольклорна традиція українців”	48
№ 2. Питальник “Традиційна інструментальна музика”	55
№ 3. Сюжетно-тематичний питальник “Гаївки”	57
№ 4. Контекстний питальник	59
№ 5. Титульна сторінка паперової архівної папки	60
№ 6. Звіт про студентську фольклористичну експедиційну практику та опрацювання фольклорно-етнографічних матеріалів	61
№ 7. Збирацький сеанс (паспортний бланк і текстова транскрипція)	63
№ 8. Шифратор для створення імен архівних документів	68